

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สภาพทั่วไปและบริบทความเป็นเมืองของจังหวัดชลบุรี

สภาพทั่วไปและบริบทความเป็นเมืองของจังหวัดชลบุรี

ลักษณะทางกายภาพและสังคมของจังหวัดชลบุรี

1. ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

จังหวัดชลบุรี เป็น 1 ใน 8 จังหวัดของภาคตะวันออก ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกระหว่างเส้นละติจูดที่ 12 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึง 13 องศา 45 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก ถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีชายฝั่งทะเลยาวตลอดด้านตะวันตกติดกับอ่าวไทย นับแต่เหนือจรดใต้เป็นระยะทางยาว 156.83 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 81 กิโลเมตร รูปร่างของพื้นที่เป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง ด้านบนกว้างยื่นไปทางตะวันออกเขตอำเภอบ่อทอง ส่วนด้านล่างยาวแคบขนานไปกับชายฝั่ง ตั้งแต่อำเภอเมือง อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ ลักษณะชายฝั่งมีรูปร่างเป็นอ่าวโค้งคล้ายครึ่งวงกลมจำนวน 4 อ่าว มีขนาดพื้นที่ 2,726,875 ไร่ หรือเท่ากับ 4,363 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของภาคตะวันออก คิดเป็นร้อยละ 0.85 ของพื้นที่ประเทศไทย (ข้อมูลจังหวัดชลบุรี, 2552, หน้า 2)

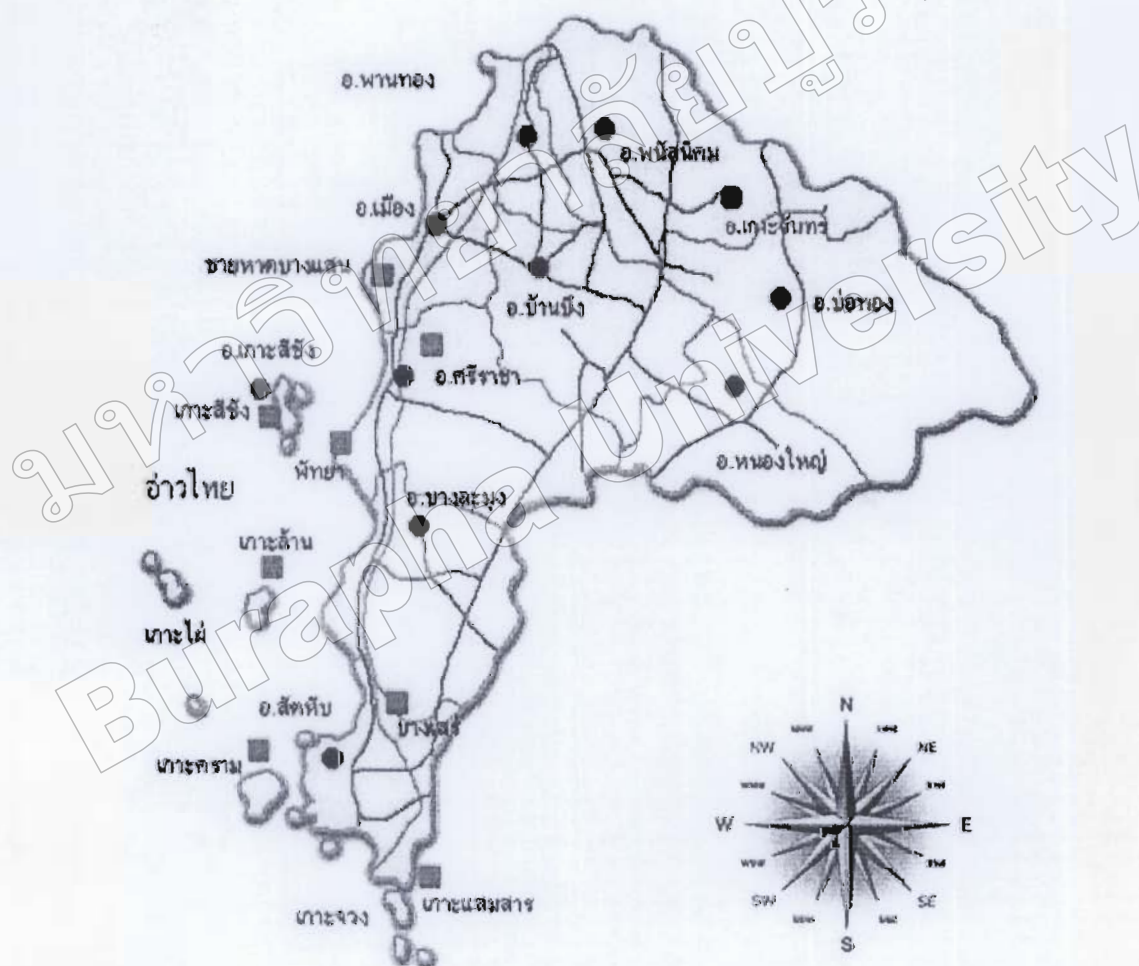

ภาพที่ 5 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ จังหวัดชลบุรี

ที่มา: แผนที่จังหวัดชลบุรี – แผนที่ชลบุรี (2552)

จังหวัดชลบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 29 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 60 แห่ง และมีรูปแบบการปกครองพิเศษ 1 แห่ง คือ เมืองพัทยา แยกจากการปกครองของอำเภอบางละมุง เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติซึ่งมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

อำเภอทั้ง 11 ของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ และอำเภอเกาะสีชัง

ภาพที่ 6 แผนที่เขตการปกครองจังหวัดชลบุรี
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

สำหรับพื้นที่ใกล้เคียงที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดชลบุรี ได้แก่

ทิศเหนือติดต่ออำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอแปลงยาว

จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง

อำเภอบ้านค่าย และอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอท่าใหม่

จังหวัดจันทบุรี และกิ่งอำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อชายฝั่งทะเลตะวันออกหรืออ่าวไทย

จังหวัดชลบุรีมีตราประจำจังหวัดชลบุรีเป็นรูปภูเขาอุยุมทะเล แสดงถึงสัญลักษณ์
สำคัญ 2 ประการของจังหวัด คือ “ทะเล” หมายถึงความเป็นเมืองชายทะเลที่อุดมสมบูรณ์ และ
“รูปภูเขาอุยุมทะเล” หมายถึงเขาสามมุข อันเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าแม่สามมุขซึ่งเป็นที่เคารพของ
ชาวชลบุรีและประชาชนทั่วไป คำขวัญประจำจังหวัด คือ “ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อยหวาน
จักสารดี ประเพณีวิ่งควาย” สำหรับ ดอกไม้และต้นไม้ประจำจังหวัด ได้แก่ ประดู่ป่า

ตราประจำจังหวัดชลบุรี

ดอกประดู่ป่า
ดอกไม้ประจำจังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 7 ตราประจำจังหวัดและดอกไม้ประจำจังหวัดชลบุรี
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

2. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

จังหวัดชลบุรีมีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกันเป็น 5 ลักษณะ ดังที่ ภารดี มหาขันธ์ (2552, หน้า 15 – 17) สรุปไว้ดังนี้

2.1 ที่ราบลอนลาด(ที่ราบลูกคลื่น) และเนินเขา พื้นที่กว่าครึ่ง(ร้อยละ 63.84) ของพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดและเนินเขาอยู่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดในเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอสัตหีบ และอำเภอบ่อทอง เป็นพื้นที่ที่ต่อจากชายฝั่งทะเลและ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ พื้นที่มีลักษณะสูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกคลื่นหรือลูกกระพรวนและเนินเขาเตี้ย ๆ สลับกันโดยมีควสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50 – 100 เมตร การใช้ประโยชน์พื้นที่ลักษณะนี้ โดยทั่วไปมักใช้ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลังและอ้อย

2.2 ที่ราบชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงถึงอำเภอสัตหีบเป็นที่ราบแคบ ๆ ชายฝั่งทะเลมีภูเขาเล็ก ๆ สลับเป็นบางตอน ลักษณะชายฝั่งเป็นหาดโคลนซึ่งเกิดจากการทับถม

ของตะกอนที่ถูกพัดพามาจากลำน้ำบางปะกง กลายเป็นหาดโคลน ยาวติดต่อกันประมาณ 2 กิโลเมตร บริเวณกันอ่าวคือเขตอำเภอเมืองชลบุรี ปลายสุดของอ่าวเป็นแหลมได้แก่ แหลมสามมุข และแหลมแท่น ถัดจากแหลมแท่นลงไปคือชายหาดบางแสน สถานที่ตากอากาศที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่ พ.ศ.2498 ต่อจากหาดบางแสน ผ่านบางพระ ศรีราชาไปจะพบอ่าวไผ่ อ่าวอุดม แหลมฉบัง ซึ่งมีภูเขาติดกับชายฝั่งทะเล จากฝั่งท้องทะเลมีความลึกประมาณ 1.5 เมตร และห่างจากฝั่ง 2 กิโลเมตร ท้องทะเลมีความลึกประมาณ 20 เมตร

2.3 ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดชลบุรีอยู่ติดแม่น้ำบางปะกง ลำน้ำสำคัญคือ คลองหลวง ยาวประมาณ 130 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ที่อำเภอบ่อทอง ไหลผ่านท้องที่อำเภอพนัสนิคม ส่วนอีกสายหนึ่งต้นน้ำอยู่ที่ห้วยใหญ่ อำเภอบ้านบึง ไหลผ่านอำเภอพนัสนิคม คลองสองสายนี้ไหลมาบรรจบกับคลองพานทองและไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกงที่ปากคลองพานทอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้พื้นที่อำเภอบ้านบึงไปถึงอำเภopanทอง อำเภอพนัสนิคม และทิศตะวันตกของอำเภอบ่อทอง มีลักษณะเป็นราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก

2.4 ที่สูงชันและภูเขา ส่วนใหญ่อยู่ทางตอนกลางและด้านตะวันออกของจังหวัด เป็นเขตที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 300 เมตร ขึ้นไป พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอบ้านบึง บางส่วนของอำเภอศรีราชา อำเภอหนองใหญ่ และอำเภอบ่อทอง มีเทือกเขาทอดตัวในแนวตะวันออกเฉียงใต้กับตะวันออกเฉียงเหนือ 3 เทือกเขานานกัน เทือกเขาในเขตอำเภอศรีราชาเป็นต้นน้ำของอ่างเก็บน้ำบางพระ เทือกเขาที่อำเภอหนองใหญ่และอำเภอบ่อทองเป็นแหล่งที่พบแร่ทองคำ ส่วนเทือกเขาใหญ่ที่อยู่ในเขตอำเภอบ่อทองติดกับจังหวัดระยองเป็นแหล่งที่พบแร่พลวง นอกจากนี้ยังพบหย่อมเทือกเขากระจัดกระจายอยู่ที่อำเภอสัตหีบ เทือกเขาที่สำคัญได้แก่ เขาเขียว เขาชมพู่ เขาเจ้า เขาเรือแตก และเขาชะอาง ส่วนที่เหลือเป็นภูเขาหินทรายกระจายอยู่เป็นหย่อมเล็ก ๆ ทั่วทั้งจังหวัด

2.5 เกาะ ชายฝั่งทะเลชลบุรีมีเกาะประมาณ 46 เกาะ เกาะที่มีขนาดใหญ่ เช่น เกาะคราม เกาะสีชัง และเกาะล้าน ตามลำดับ สำหรับเกาะสีชังนั้นมีสถานะเป็นอำเภออยู่ห่างจากบริเวณชายฝั่งอำเภอศรีราชาไปทางทิศตะวันตก 8.5 กิโลเมตร เป็นเกาะที่มีรูปร่างยาวขวางอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ มีขนาดพื้นที่ 6.45 ตารางกิโลเมตร รายรอบไปด้วยเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะขามใหญ่ เกาะขามน้อย และเกาะร้านดอกไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดชลบุรียังมีแนวปะการังและหินใต้น้ำที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยว และเกาะใหญ่น้อยอีกมาก เช่น เกาะนก เกาะสาก เกาะครก เกาะเกล็ดแก้ว เกาะคราม เกาะครามน้อย เกาะอีร้า เกาะเตาหม้อ เกาะพระ เกาะอีเลา เกาะยอ เกาะหนู เกาะจระเข้ เกาะเสม็ดสาร เกาะแรด เกาะฉางเหนือ เกาะจวง และเกาะจาน เป็นต้น

ส่วนลักษณะภูมิอากาศนั้น จังหวัดชลบุรีมีลักษณะอากาศแบบมรสุมเขตร้อน (Tropical Climate) โดยได้รับอิทธิพลจากทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ส่งผลให้มีสภาพภูมิอากาศแบ่งเป็นฤดูกาลแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่

1. ฤดูร้อน เดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม อากาศค่อนข้างอบอ้าวแต่ไม่ถึงกับร้อนจัด
2. ฤดูฝน เดือนสิงหาคม-เดือนตุลาคม มีฝนตกกระจายทั่วไปมักตกหนักในเขตป่าและภูเขา

3. ฤดูหนาว เดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ อากาศไม่หนาวจัด ทว่าเย็นสบาย ท้องฟ้าสดใส ปลอดโปร่ง และมีแดดตลอดวัน นับเป็นช่วงเวลาซึ่งชาวหาดจะคึกคักไปด้วยนักท่องเที่ยว ส่วนภาคเกษตรในฤดูนี้เป็นเวลาที่ค่อนข้างแล้งเพราะฝนทิ้งช่วงหลายเดือน (ข้อมูล จังหวัดชลบุรี, 2552, หน้า 2)

สำหรับลมที่มีอิทธิพลต่อจังหวัดชลบุรี คือ ลมบก ลมทะเล และลมตามฤดูกาล ซึ่งมีปรากฏเฉพาะในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ลมพัททยา (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544, หน้า 6)

3. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต กล่าวคือ มีทั้งดิน หิน แร่ สัตว์บก สัตว์น้ำ ทั้งน้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ที่สามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเพื่อการยังชีพได้ อีกทั้งพื้นดินก็อุดมสมบูรณ์ด้วยธาตุอาหารที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม ในพื้นที่ของจำแนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ตามที่ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 8 – 16) รวบรวมและสรุปไว้ ดังนี้

3.1 ทรัพยากรดิน ดินส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ Ultisols โดยพบกลุ่มดิน Paleustults มากถึงร้อยละ 45 ของพื้นที่จังหวัด มีลักษณะดินเป็นดินเนื้อหยาบ มีธาตุอาหารพืชตามธรรมชาติ รองลงไป ได้แก่ กลุ่มดิน Quartzipsaments ซึ่งมีลักษณะเนื้อดินเป็นทรายจัด ร้อยละ 20 ของพื้นที่จังหวัด ดินอีกกลุ่มซึ่งพบมากเป็นอันดับที่สาม ได้แก่ ดินบริเวณที่ราบลุ่มต่ำ มีน้ำท่วมขัง มีร้อยละ 16 ของพื้นที่จังหวัด ดินนี้โดยทั่วไปมีเนื้อดินละเอียด นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่เขาเตี้ย ๆ และภูเขาที่มีความลาดชันมากกว่า ร้อยละ 35 ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรมอีกร้อยละ 11

ของพื้นที่จังหวัด

สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนใหญ่ใช้ในการเพาะปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อย มัน
ลำปะหลัง และสับปะรด เป็นต้น รองลงมาได้แก่ พื้นที่นาข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น โรงเรือนเลี้ยงสัตว์
และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมไปถึงพื้นที่ป่าไม้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบมากที่สุด ส่วนปัญหาด้าน
ทรัพยากรดิน จังหวัดชลบุรีต้องเผชิญกับปัญหาความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีปริมาณอินทรีย์วัตถุน้อย
ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ปัญหาดินตื้น และดินปนกรวด ปัญหาดินเปรี้ยว ปัญหา
ดินทรายจัด

3.2 ทรัพยากรน้ำ ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีต้องอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติและ
แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการบริโภค การเกษตร และการอุตสาหกรรม
เนื่องจากชลบุรีไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน และแหล่งน้ำธรรมชาติมีน้อย แหล่งน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่เป็น
แหล่งน้ำธรรมชาติบนผิวดินอยู่ทางตอนบนของจังหวัดในเขตอำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทอง ได้แก่
คลองเข็ด คลองใหญ่ คลองหลวง เป็นต้น คลองดังกล่าวจะไหลมาบรรจบกันเป็นคลองพานทอง
แล้วไหลไปทางตะวันตกไปรวมกับแม่น้ำบางปะกงในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย
นอกจากคลองที่กล่าวแล้วนั้น ชลบุรียังมีแหล่งน้ำผิวดิน อยู่ถัดลงมาทางตอนกลางของจังหวัดอีก
เช่น คลองบางปลาสร้อย คลองบางโพง อำเภอเมือง คลองบางพระ อำเภอศรีราชา คลองบางละมุง
อำเภอบางละมุง คลองห้วยใหญ่ และคลองบางเสร่ อำเภอสัตหีบ เป็นต้น

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี คือ แม่น้ำลำธาร ห้วย คลอง รวม
ประมาณ 412 แห่ง แต่ที่ใช้งานได้ในฤดูแล้งมีเพียง 368 แห่ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำธรรมชาติใต้ดิน(น้ำบาดาล)จังหวัดชลบุรี มีแหล่งน้ำบาดา
จำกัด เนื่องจากใต้ดินเป็นหินแข็งที่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ในปริมาณมากได้ มีเพียงแหล่งน้ำบาดา
ในชั้นชายหาด บริเวณตั้งแต่อำเภอบางละมุงถึงอำเภอสัตหีบ มีปริมาณน้ำ 1 - 3 ลูกบาศก์
เมตรต่อชั่วโมง และแหล่งน้ำบาดาลในกรวดทรายของลำน้ำยุคเก่าทางด้านตะวันออกของอำ
เภพนัสนิคมและส่วนที่ติดต่อกับอำเภอบ่อทอง ซึ่งมีปริมาณน้ำประมาณ 5 -15 ลูกบาศก์เมตรต่อ
ชั่วโมง แหล่งน้ำบาดาลในหินปูน บริเวณทิศตะวันออกและทิศใต้ของอำเภอบ่อทอง แหล่ง
น้ำบาดาลในหินชั้นกึ่งหินแปร ในบริเวณอำเภอเมืองชลบุรี จนถึงสัตหีบและตามเกาะต่าง ๆ ปริมา
น้ำประมาณ 2-7 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมงเท่านั้น

สำหรับแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่
ใหญ่ไหลผ่าน ทำให้จังหวัดชลบุรีต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำจัดเพื่อการอุปโภค บริโภค
จึงต้องสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้แทนแหล่งน้ำธรรมชาติ เฉพาะในปี พ.ศ. 2536 มีอ่างเก็บน้ำที่

สร้างแล้วเสร็จ 12 อ่าง สามารถเก็บน้ำได้ 187.84 ลูกบาศก์เมตร อ่างเก็บน้ำที่ใหญ่ที่สุด คือ อ่างเก็บน้ำบางพระอำเภอศรีราชา สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ 110 ล้านลูกบาศก์เมตร

นอกจากนี้ จังหวัดชลบุรียังมีโครงการชลประทานขนาดเล็กอีกประมาณ 49 แห่ง คาดว่าเมื่อโครงการต่าง ๆ แล้วเสร็จจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในจังหวัดชลบุรีได้ระดับหนึ่ง

ส่วนระบบน้ำประปา จังหวัดชลบุรีมีจำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้ ไม่น้อยกว่า 140 หมู่บ้าน ส่วนที่ไม่มีน้ำประปาใช้ ประมาณ 390 หมู่บ้าน จำนวนที่ทำการประปาในเขตเมืองมี 5 แห่ง จำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล 6 เขต จำนวนประชากร 231,100 คน และจำหน่ายน้ำในเขตสุขาภิบาล 6 เขต จำนวนประชากร 122,820 คน มีผู้ใช้น้ำ 97,021 ราย ผลิตน้ำได้ 59,590,117 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่จำหน่าย 39,929,626 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำสูญเสียร้อยละ 29.44

3.3 ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ในอดีตสภาพป่าไม้ในจังหวัดชลบุรีมีทั้งป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ทั้งหมด 4,363 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 9 ป่า เนื้อที่ 1,450 ตารางกิโลเมตร หรือ 906,396 ไร่ จากการแปรสภาพดงดิบเป็นพื้นที่กนาในปี 2534 และ พ.ศ. 2535 พบว่าเหลือ เนื้อที่ป่าสงวนที่มีสภาพสมบูรณ์ ประมาณ 246 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ร้อยละ 5.63 ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าบางละมุง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาเขียว ป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าบุญมี - ปอทอง ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองตะเคียน ป่าสงวนแห่งชาติป่าแดง - ชุมชนกลาง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาชมพู ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาพุ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาหินดาษ - เขาไผ่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาเรือแตก

นอกจากป่าสงวนแห่งชาติแล้ว จังหวัดชลบุรียังมีป่าชายเลน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลาคัญและมีคุณค่าทั้งในด้านป่าไม้และการประมง กล่าวคือ ป่าชายเลนมีไม้โกงกางที่สามารถนำมาเผาเป็นถ่านที่มีคุณภาพ รวมทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ขยายพันธุ์เพาะพันธุ์ และอนุบาลสัตว์น้ำนานาชนิด และนอกจากนี้ ป่าชายเลนยังทำหน้าที่เสมือนเขื่อนป้องกันชายฝั่ง ป้องกันลมพายุมิให้เป็นอันตรายแก่มนุษย์และระบบนิเวศน์ด้วย

จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่ประมาณ 900 ไร่ บริเวณคลองตำหรุถึงคลองเกลือ เขตอำเภอเมือง มีลักษณะเป็นหย่อมเล็ก ๆ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าอยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งนี้เพราะพื้นที่ป่าชายเลนเกือบทั้งหมดอยู่ในความครอบครองของเอกชน การทำนาทุ้งนาเกลือ ตัดไม้ และถมพื้นที่ป่าเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัยและบ้านจัดสรร ส่งผลให้พื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

ในส่วนสัตว์ป่านั้น จังหวัดชลบุรีมีหน่วยงานราชการในสังกัดกรมป่าไม้ที่คอยดูแลสัตว์ป่าหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา อำเภอศรีราชา หน่วยเขตห้ามล่าสัตว์

ป่าอ่างเก็บน้ำบางพระ อำเภอสรีราชา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว – เขามพูน อำเภอสรีราชา
 สถานีเพาะเลี้ยงนกน้ำบางพระ อำเภอสรีราชา สถานีเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าบางพระ
 อำเภอสรีราชา สถานีศึกษารธรรมชาติและสัตว์ป่าเขาเขียว อำเภอสรีราชา เขตห้ามล่าสัตว์ป่า
 เขาชีโอน อำเภอสัตหีบ ศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าบางละมุง อำเภอสัตหีบ

สำหรับเอกชนที่แจ้งการครอบครองสัตว์ ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์
 ป่าไว้ จำนวน 2,880 ราย ในจำนวนนี้ได้มีการดำเนินการจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จัดเลี้ยง สัตว์ป่า
 ในลักษณะการจัดเลี้ยงเพื่อการเพาะพันธุ์ และเลี้ยงเพื่อเป็นสวนสัตว์ให้ประชาชนเข้าชม จำนวน 4
 แห่ง คือ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สวนเสือศรีราชา อุทยานหินล้านปีและฟาร์มจระเข้พัทยา และสวน
 นงนุช

3.4 ทรัพยากรชายฝั่งทะเลและในทะเล จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทั้งใน
 ทะเลและชายฝั่งทะเลจำนวนมาก ส่งผลให้ประชากรสามารถประกอบอาชีพที่หลากหลายจากการ
 ใช้ทรัพยากรดังกล่าว เช่น อาชีพประมง อาชีพเพาะเลี้ยงตามชายฝั่ง ทำเทียบเรือ อุตสาหกรรม
 แปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล เช่น กะปิ น้ำปลา ของแห้งจำพวกปลาเค็ม กุ้งแห้ง และปลาหมึกแห้ง
 รวมไปถึงของสดหรือสัตว์น้ำที่ได้จากท้องทะเลและการเลี้ยงในกระชัง เช่น ปลาสด หอยนางรมสด
 หอยแมลงภู่สด ฯลฯ

4. โครงสร้างประชากรและวิถีการดำรงชีวิต

จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล มีทรัพยากรที่หลากหลาย ทำให้เป็นแหล่ง
 รวมประชากรจากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และหลากหลายวัฒนธรรม ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณ
 นี้ตั้งแต่ดั้งเดิม ได้แก่ ชาวจีน ชาวอินเดีย ชนทั้งสองกลุ่มนี้อาศัยอยู่ร่วมกันมานานนับศตวรรษจน
 ผสมกลมกลืนเป็นกลุ่มชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีชาวลาวอพยพอีกกลุ่มหนึ่งได้โยกย้ายเข้ามาตั้ง
 รกรากอยู่ในพื้นที่นับตั้งแต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

4.1 ประชากร ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดชลบุรีมีประชากรมากเป็นอันดับ 12 ของ
 ประเทศ โดยมีประชากรทั้งสิ้น 1,289,590 คน จำแนกเป็นชาย 632,356 คน หญิง 657,234 คน
 อัตราส่วน ชาย : หญิง เท่ากับ 1 : 1.04 คน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 279.63 คน ต่อ
 ตารางกิโลเมตร (กรมการปกครอง, 2553) สำหรับจำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ พบว่า อำเภอ
 เมืองชลบุรี มีประชากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอบางละมุง และอำเภอสรีราชา สาเหตุส่วน
 หนึ่งอาจมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างจังหวัดเข้ามาในเขตอุตสาหกรรมและการบริการ ทั้งนี้
 แต่เดิมนั้นแรงงานภายในจังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่เป็นแรงงานภาคเกษตรกรรม เช่น แรงงานในไร่
 อ้อย มันสำปะหลัง และสับปะรด โดยมากจะอยู่ในเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอหนองใหญ่ และ

อำเภอบ่อทอง จากสถิติข้อมูลจำนวนประชากรที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาเป็นพลเมืองของจังหวัดชลบุรี ทั้งในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี เทศบาลเมืองแสนสุข (บางแสน) และเมืองพัทยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552 พบว่า มีอัตราการย้ายเข้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีเพียงปี 2547 ปี 2551 และ ปี 2552 เท่านั้นที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง โดยพบว่าในเขตเทศบาลเมืองพัทยามีจำนวนประชากรย้ายเข้ามามากที่สุด ซึ่งในปี 2552 มีประชากรที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองพัทยา คิดเป็นร้อยละ 63.78 ของประชากรทั้งสิ้น ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปีและเขตพื้นที่

ปี	เทศบาลเมืองชลบุรี		เทศบาลเมืองแสนสุข		เมืองพัทยา		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2552	1,843	10.04	4,807	26.18	11,709	63.78	18,359	100.00
2551	1,958	10.01	5,077	25.97	12,517	64.02	19,552	100.00
2550	1,859	8.56	5,371	24.74	14,479	66.70	21,709	100.00
2549	1,898	9.51	5,469	27.39	12,597	63.10	19,964	100.00
2548	1,762	9.36	4,824	25.63	12,237	65.01	18,823	100.00
2547	2,082	10.11	5,286	25.66	13,229	64.23	20,597	100.00
2546	2,227	11.99	4,567	24.59	11,775	63.41	18,569	100.00
2545	2,337	12.74	4,368	23.81	11,644	63.46	18,349	100.00
2544	2,619	16.01	3,434	21.00	10,302	62.99	16,355	100.00
2543	2,678	15.85	3,833	22.69	10,385	61.46	16,896	100.00
2542	2,790	19.13	3,788	25.98	8,003	54.89	14,581	100.00

ที่มา: กรมการปกครอง (2552)

จากการที่มีประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนประชากรของจังหวัดชลบุรี ทั้งในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชลบุรี เทศบาลเมืองแสนสุข (บางแสน) และเมืองพัทยาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จากการศึกษาข้อมูลจำนวนประชากรภายในระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2552 พบว่า มีอัตราจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีเพียงปี 2552 เท่านั้นที่มีอัตราจำนวนประชากรลดลง ในปี 2551 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 182,230 คน ในปี 2552 ลดลงเหลือ 166,014 คน อัตราลดลงคิดเป็นร้อยละ 9.77 โดย

พบว่า ในเขตพื้นที่เมืองพัทยามีจำนวนประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.52 ของประชากรทั้งสิ้น ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปีและเขตพื้นที่

ปี	เทศบาลเมืองชลบุรี		เทศบาลเมืองแสนสุข		เมืองพัทยา		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2552	40,849	24.61	39,632	23.87	85,533	51.52	166,014	100.00
2551	33,067	18.15	44,366	24.35	104,797	57.51	182,230	100.00
2550	33,765	18.80	43,244	24.08	102,612	57.13	179,621	100.00
2549	34,573	19.53	43,442	24.54	98,992	55.93	177,007	100.00
2548	35,503	20.41	42,990	24.71	95,487	54.88	173,980	100.00
2547	36,257	21.25	42,474	24.90	91,855	53.85	170,586	100.00
2546	39,718	22.81	41,546	23.86	92,878	53.33	174,142	100.00
2545	40,334	23.69	40,536	23.81	89,413	52.51	170,283	100.00
2544	40,849	24.61	39,632	23.87	85,533	51.52	166,014	100.00
2543	41,345	25.39	39,337	24.16	82,133	50.45	162,815	100.00
2542	42,028	26.20	38,599	24.06	79,814	49.75	160,441	100.00

ที่มา: กรมการปกครอง (2552)

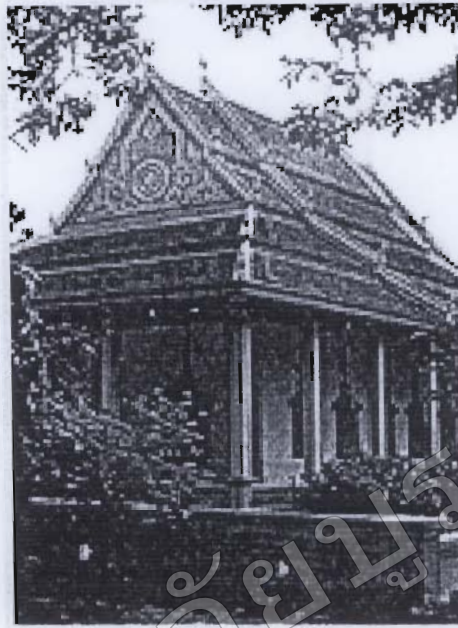
ซึ่งหากเปรียบเทียบอัตราส่วนประชากรต่อพื้นที่ พบว่า ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี มีอัตราส่วนประชากรอาศัยอยู่ 1: 8,944 คนต่อตารางกิโลเมตร และพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแสนสุข มีอัตราส่วนประชากรอาศัยอยู่ 1: 1,955 คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่พื้นที่เขตเมืองพัทยามีอัตราส่วนของประชากรอาศัยอยู่ 1: 411 คนต่อตารางกิโลเมตร จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าสังคมชลบุรีได้กลายเป็นสังคมเมืองอย่างเต็มรูปแบบ ด้านดัชนีคุณภาพชีวิตโดยคำนวณจากข้อมูลต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ น้ำดื่ม น้ำใช้ สาธารณสุข การศึกษา ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย และการคมนาคม ประชากรในจังหวัดชลบุรีมีคุณภาพชีวิตในระดับกลาง อยู่ในอันดับที่ 15 ของประเทศ (คณะกรรมการการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544, หน้า 23,32) สำหรับภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกันนั้น ชาวชลบุรีส่วนใหญ่ ใช้ภาษาไทยภาคกลางในการสื่อสาร แต่ถึงกระนั้นก็มีบางกลุ่มที่ใช้ภาษา

ถิ่นดั้งเดิมของตน เช่น ภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น

4.2 ศาสนา ประชากร ในจังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาซิกข์ ตามลำดับ

สำหรับผู้ที่นับถือพุทธศาสนานั้น ได้สั่งสมและสืบทอดมรดกที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และศิลปวัตถุสถานที่เนื่องด้วยพุทธศาสนามาเนิ่นนาน ดังจะสังเกตได้จากจังหวัด ชลบุรีมีสถานที่ประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมมากมาย เช่น โบสถ์ ศาลา เจดีย์ มณฑป กุฏิสงฆ์ และวิหารประดิษฐานพระพุทธรูป ดังจะนำมากล่าวถึงบ้าง ดังต่อไปนี้

วัดเขาบางทราย เป็นพระอารามหลวงเดิมเรียกว่า วัดเขาพระบาทบางทราย ตั้งอยู่ ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร กล่าวกันว่า พระมหากษัตริย์ผู้ครอง กรุงศรีอยุธยาเป็นผู้สร้างขึ้น ในระหว่างปี พ.ศ. 2249 - 2275 วัดเขาบางทรายเป็นพระอารามหลวง เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ชั่วระยะหนึ่งแล้วกลายเป็นวัดร้าง จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง เจ้าพระยาพระคลัง ที่สมุหนกลาใหม่ ยกทัพไปปราบอั้งยี่ที่วัดคงคาลัย ตำบลบางทราย อำเภอเมือง ชลบุรี หลังจากปราบอั้งยี่ได้แล้ว เจ้าพระยาพระคลังได้มีบัญชาสั่งให้ปลัดทัพสถาปนาวัดเขา บางทรายขึ้นมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2390 ต่อมาวัดนี้ได้รับการบูรณะอีกครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระยาวิจิตรชลเขตผู้กำกับราชการเมืองชลบุรี กับพระราชาคณะ หลายรูป ศาสนสถานที่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ มณฑปพระพุทธบาท เจดีย์ วิหาร ตึกพำนัก เจริญภาวนาและบ่อน้ำ เป็นต้น ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงผนวช อยู่พระองค์ได้เสด็จธุดงค์ไปนมัสการพระพุทธบาท และเสด็จเยี่ยมเจ้าอาวาสวัดเขาบางทราย เมื่อ ปี พ.ศ. 2447 และทางราชการได้เคยใช้วัดเขาบางทรายเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ สัตยา (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 10)

ภาพที่ 8 อุโบสถวัดเขาบางทราย
ที่มา: กระทรวงศาสนา (2552)

วัดใหญ่อินทารามวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี อยู่ในเขตตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2518 จากหนังสือพระราชพงศาวดารเรียกวัดนี้ว่า วัดหลวง อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 100 เส้น (ประมาณ 4 กิโลเมตร) พระอุโบสถและพระวิหารมีลักษณะเด่นอยู่ที่ส่วนฐานที่อ่อนโค้งที่เรียกกันว่า โค้งสำเภา เป็นรูปแบบที่นิยมสร้างกันมากในสมัยอยุธยาตอนปลาย หลังคามุงกระเบื้องแบบกาบกล้วย ชายคาประดับด้วยเชิงชายรูปสามเหลี่ยม องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวพระอุโบสถคือ ฐานเสมาที่ล้อมอยู่รอบพระอุโบสถและพระปรางค์องค์เล็ก ด้านหลังของพระวิหาร ส่วนเรือนธาตุทำเป็นทึ่มเล็กแคบสูงขึ้นไปตลอดเรือนธาตุ เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นเดียวกัน

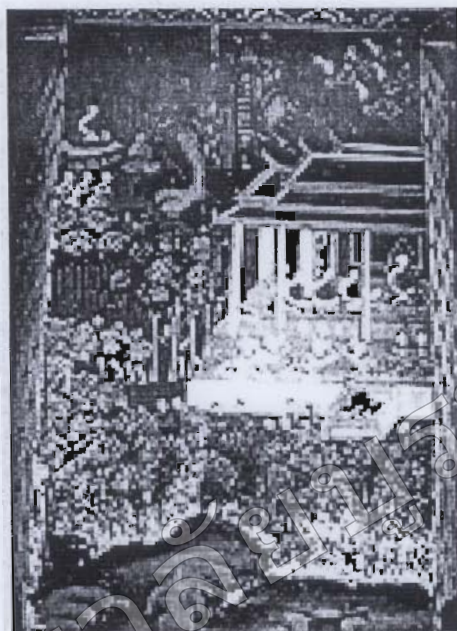
สำหรับจิตรกรรมฝาผนัง มีปรากฏอยู่สองแห่ง คือ ภายในวิหารเล็กด้านเหนือ พระอุโบสถ และภายในพระอุโบสถ จิตรกรรมฝาผนังในวิหารเล็กอยู่ในสภาพทรุดโทรม ภาพเลือนรางมาก ส่วนจิตรกรรมในพระอุโบสถที่บริเวณส่วนผนังด้านหน้า ด้านหลัง และด้านข้างทั้งสองข้างเขียนภาพพุทธประวัติ (ทศชาติชาดกและตอนผจญมาร) การใช้สีและเส้นแบ่งออกเป็นหลายลักษณะเช่น ภาพทศชาติใช้สีน้ำตาลอ่อน สีขาวนวล เป็นส่วนใหญ่ ส่วนอื่น ๆ ใช้สีตามแบบประเพณีนิยม คือน้ำตาลปนเทา น้ำตาลปนแดง น้ำเงินปนเทา และเขียวเข้ม เทคนิคที่ใช้แสดงให้เห็น

เห็นว่าได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อายุของภาพจิตรกรรมฝาผนังอยู่ประมาณสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่บางส่วนก็เขียนขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและยุคปรับปรุงประเทศ (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 10)

ภาพที่ 9 มณฑปวัดใหญ่อินทารามวรวิหาร
ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

วัดอ่างศิลา อยู่ในเขตตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี เป็นวัดเก่าแก่สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยที่จารึกได้จากส่วนฐานของอุโบสถหลังเก่า ซึ่งต่อมามีการสร้างวิหารหลังใหม่ทับไปบนฐานอุโบสถเดิม ทางด้านหน้าของวิหารยังคงเหลือเจดีย์สมัยอยุธยาเรียงรายอยู่สามองค์ รูปแบบของเจดีย์เป็นแบบที่นิยมสร้างในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ส่วนฐานของเจดีย์องค์หนึ่งยังมีลายปูนปั้นรูปครุฑ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย รวมทั้งฐานโบสถ์แม้จะมีการซ่อมแซมใหม่ แต่ยังพอสังเกตเห็นโครงสร้างของรูปทรงเดิมได้ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544, หน้า 132) สำหรับจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมที่บอกเล่า เรื่องราวที่เขียนเป็นเรื่องพุทธประวัติจากปฐมสมโพธิกถาทั้งหมด การใช้สีและเส้นมีลักษณะค่อนข้างสว่างสดใส ใช้หลักวิชาทัศนียวิทยาในการเขียนภาพ อายุของภาพจิตรกรรมอยู่ประมาณ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 10)

ภาพที่ 10 จิตรกรรมภายในอุโบสถวัดอ่างศิลา
ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

วัดบางบางเป้ง อยู่ในเขตตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น มีอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ผนังสูงไม่มีเสา หลังคามุงกระเบื้องลักษณะหลังคาซ้อนกันสองชั้น หน้าบันลายปูนปั้นประดับเครื่องถ้วยจีนและชุดลายครามจากต่างประเทศ ฐานรับใบเสมาก่ออิฐถือปูนประดับด้วยบัวคว่ำบัวหงาย ลานประทักษิณ เป็นคอนกรีตขัดผิวเรียบล้อมรอบตัวอุโบสถ และมีหลังคาพะโลคลุมรอบทุกด้าน ด้านหน้า และด้านหลังประทักษิณยาวออกมา มากกว่าด้านข้าง สำหรับกำแพงแก้ว เป็นแนวกำแพงยกสูงจากพื้นประมาณ 60 เซนติเมตร ล้อมรอบด้านนอกของลานประทักษิณ ปัจจุบันสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 4 กรมศิลปากร ได้บูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อปี พ.ศ.2540

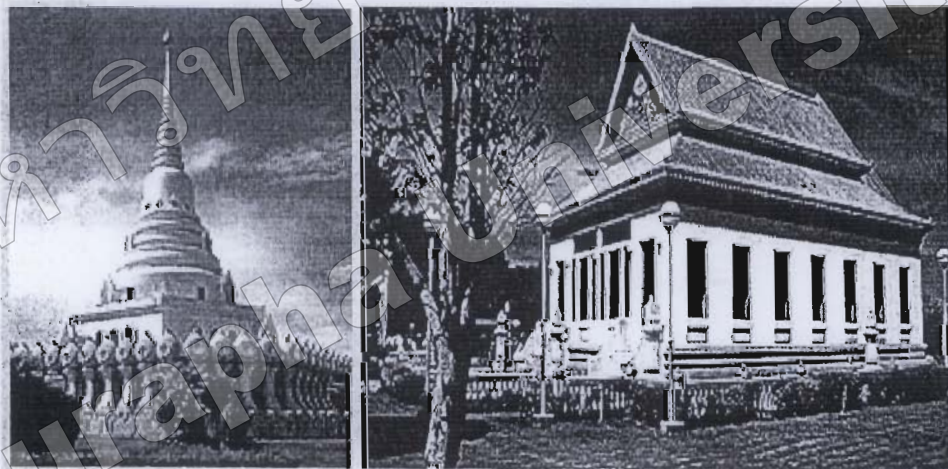
ภาพที่ 11 อุโบสถวัดบางเป้ง
ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

หอพระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถฯ ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง ชลบุรี เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่สวยงามสมบูรณ์ด้วยสัดส่วน อาคารเป็นแบบตรีมุขตั้งอยู่บนฐานไพที ยกกระดานซ้อนกันสองชั้นมีพนักลูกกรงล้อมรอบ ชั้นบนสุดเป็นหอประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์ มิ่งมงคลสิรินาถฯ พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองชลบุรี ด้านหน้าหอพระเป็นระเบียงโถง มีบันไดทางขึ้นสู่ฐานไพที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดหอพระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถฯ เมื่อปี พ.ศ. 2509 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544, หน้า 138)

ภาพที่ 12 หอพระพุทธสิหิงค์ มิ่งมงคลสิรินาถฯ
ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

วัดญาณสังวรารามมหาวิหาร อยู่ในเขตตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง เป็นวัดที่สร้างใหม่ โดยบรรดาศิลปินสถาปत्यกรรมหลักภายในบริเวณวัดได้รับการออกแบบให้มีความสวยงาม และมีความหมายที่ทรงคุณค่า เช่น พระอุโบสถ มีการออกแบบให้ได้สัดส่วนงดงามตามปรัชญาสถาปत्यกรรมสมัยใหม่ แต่ยังคงรูปทรงที่สมบูรณ์ของสถาปत्यกรรมไทย หน้าบันประดิษฐ์เป็นลายปูนปั้นรูปดอกบัวขนาดใหญ่เด่นชัดอยู่ท่ามกลางดอกบัวขนาดเล็ก ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปประธานมีพระนามว่า สมเด็จพระพุทธญาณนเรศวร ขนาดเท่าพระพุทธรชินสีห์ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังมีพระบรมธาตุเจดีย์ ที่นอกจากจะงดงามแล้วยังมีการจัดพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างดียิ่ง กล่าวคือ ฐานชั้นล่างเป็นห้องโถงใหญ่เพื่อเอนกประสงค์ ชั้นที่สองเป็นที่ประชุมสงฆ์และปฏิบัติสมาธิ ชั้นที่สามเป็นส่วนองค์เจดีย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมธาตุเจดีย์องค์นี้ ได้รับพระราชทานนามว่า พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 11)

ภาพที่ 13 พระบรมธาตุเจดีย์และพระอุโบสถวัดญาณสังวรารามมหาวิหาร
ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

จิตตภาวันวิทยาลัย อยู่ในเขตอำเภอบางละมุง เดิมชื่อวิทยาลัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันการศึกษาของภิกษุสามเณรและเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย ประกอบด้วยอาคารหลายหลัง อาคารหลังใหญ่ตั้งอยู่หลังพระพุทธรูปจิตรตภาวัน ใช้เป็นสถานศึกษาและปฏิบัติธรรม สร้างด้วยศิลาแลง มีห้องเรียน 30 ห้อง และห้องประชุมใหญ่ที่สามารถจุภิกษุสามเณรได้ถึง 1,500 รูป ภายในบริเวณจิตตภาวันวิทยาลัย ยังมีสถาปัตยกรรมอื่น ๆ อีก เช่น พลับพลาจัตุรมุข สถาปัตยกรรมแบบไทย

ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เสด็จมาวางศิลาฤกษ์ อาคารเรียนและศาลาบำเพ็ญกุศล นอกจากนี้ยังมีหอสมุดวิจารณ์ธรรม อาคารทรงไทยที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จมาวางศิลาฤกษ์ เมื่อปี พ.ศ. 2510 และเสด็จมาทรงเปิดเมื่อปีพ.ศ. 2513 ส่วนมณฑปที่อยู่บริเวณด้านหน้านั้นเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 11)

ภาพที่ 14 จิตตภาวันวิทยาลัย

ที่มา: กระทรวงกลาโหม (2552)

นอกจากจิตตภาวันวิทยาลัยแล้ว จังหวัดชลบุรียังมีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้การศึกษาอบรมพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจทั่วไป อีกมาก เช่น พุทธสมาคมจังหวัดชลบุรี ยุวพุทธิกสมาคม และมูลนิธิส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ชลบุรี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีมีความหลากหลาย ทั้งยังคงโน้มมาความคิด ความเชื่อ คติดั้งเดิมประจำถิ่นของตนเข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอยู่มาก ทำให้มีการผสมผสานหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับความเชื่อต่าง ๆ ส่งผลให้มีการแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมและพิธีกรรมที่หลากหลายตามไปด้วย เช่น บางส่วนนับถือพระพุทธศาสนา ปณศานาพราหมณ์ หรือบางส่วนก็นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน

สำหรับศาสนพิธีนั้น ชาวชลบุรีส่วนใหญ่ก็ประพฤติปฏิบัติเช่นพุทธศาสนิกชนไทยทั่ว ๆ ไป ดังที่ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม

พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 184) รวบรวมและสรุปไว้ได้ 4 หมวด ดังนี้

1. กุศลพิธี คือ พิธีอันเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพุทธศาสนา เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะและพิธีรักษาอุโบสถ เป็นต้น

2. บุญพิธี คือ พิธีอันเนื่องมาจากประเพณีของคนในครอบครัว แบ่งเป็นงานมงคลและงานอวมงคล เช่น พิธีทำบุญวันแต่งงานและพิธีทำบุญหน้าศพ เป็นต้น

3. ทานพิธี คือ พิธีถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ มีทานวัตถุ 10 ประการ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้สอยในสมณเพศ นอกจากนี้ยังรวมถึงงานทำบุญกลางบ้าน ทำบุญกองข้าวของผู้คนในท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีด้วย

4. ปกิณกะพิธี ได้แก่ พิธีวันขึ้นปีใหม่ ทำบุญสงกรานต์ วันสารท และอื่น ๆ ด้วย

ในส่วนที่เป็นพิธีกรรมที่เนื่องกับพุทธศาสนานั้น ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยทั่วไป เช่น พิธีทำขวัญนาคน พิธีบรรพชา พิธีอุปสมบท พิธีผูกพัทธสีมา พิธีสวดภาณยักษ์ พิธีสวดขอฝน พิธีทำบุญลาน พิธีทำบุญกองข้าว แม้ว่าบางพิธีจะถูกยกเลิกหรือปฏิบัติกันน้อยลงก็ตาม

สำหรับกลุ่มบุคคลที่นับถือศาสนาคริสต์ ในทางประวัติศาสตร์ศาสนาคริสต์ เริ่มแพร่เข้ามายังบางปลาสร้อยครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2400 โดยได้เริ่มเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อสร้างวัดขึ้น ต่อจากนั้น จึงได้มีการสร้างวัดขึ้นที่หัวไผ่ อำเภอพานทอง และอำเภอนันทนคม และในปี พ.ศ. 2536 ได้มีการทำหนังสือสมโภช 125 ปี แห่งการก่อตั้งกลุ่มคาทอลิกขึ้น ส่วนผู้ที่บุกเบิกและเป็นผู้นำคริสต์ศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในจังหวัดชลบุรี เช่น บาทหลวงอัลบราง ได้ก่อตั้งกลุ่มคริสตังจันทน์ที่บางปลาสร้อย บาทหลวงซมิตต์ ก่อตั้งกลุ่มคริสตังที่พนัสนิคม บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง เป็นคนไทยและเป็นพระสังฆราชไทยองค์แรกของประเทศไทย เป็นต้น

ภาพที่ 15 พระสังฆราช ยาโกเบ แฉง เกิดสว่าง (ค.ศ. 1881 – 1952)

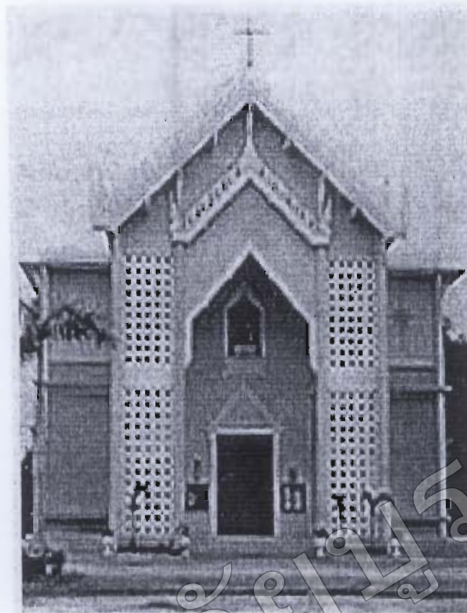
ที่มา: หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (2552)

ศาสนาคริสต์ที่เข้ามาในชลบุรีส่วนใหญ่เข้ามาสร้างวัดและโรงเรียน มีบ้างที่สร้างโรงพยาบาลและสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า รวมแล้วจังหวัดชลบุรีมีโบสถ์อยู่ประมาณ 13 โบสถ์

ภาพที่ 16 วัดน้อย ศูนย์พระมหาไถ่

ที่มา: เวย์ รีสอร์ท พัทยา (2552)

ภาพที่ 17 วัดหัวไผ่

ที่มา: เด็กติดวัด (เยาวชนวัดหัวไผ่) (2552)

ส่วนพิธีกรรมที่ยังคงถือปฏิบัติอยู่ทั่วไปในชุมชนชาวคริสต์ จังหวัดชลบุรี ได้แก่ (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 9)

1. พิธีล้างบาปทารก จะประกอบพิธีที่โบสถ์คริสต์ในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ เป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวคริสต์จะต้องปฏิบัติ เริ่มต้นด้วยการอ่านบทภาวนาขับไล่วิญญาณชั่ว และเจิมเด็กที่หน้าอกด้วยน้ำมันตักน้ำศีล เจิมน้ำมันบนศีรษะเด็ก สวมเสื้อขาวให้เด็ก มอบเทียนจุดแสงสว่างให้หัวหน้าครอบครัว ส่งท้ายด้วยการแห่ไปยังพระแท่น และภาวนาข้าแต่พระบิดา ตลอดจนอวยพรให้มารดาที่กำลังอุ้มทารก พ่อทูนหัว แม่ทูนหัว และผู้เข้าร่วมพิธี

2. การสมรส ประกอบพิธีในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ โดยเจ้าบ่าว เจ้าสาว และญาติพี่น้องทำพิธีต่อหน้าบาทหลวง มีการสวมแหวนสมรสแทนความรักและความซื่อสัตย์ต่อกัน แล้วมีการสวดภาวนาอุทิศแด่มวลชน สวดอวยพรคู่บ่าวสาว และให้คู่บ่าวสาวปฏิญาณว่าจะเป็นสามีภรรยาที่ดีต่อกัน

3. พิธีเกี่ยวกับความเชื่อศีลกำลัง จะทำที่โบสถ์คริสต์โดยบาทหลวงจะสั่งสอนผู้รับศีลเป็นรายบุคคลให้ผู้รับศีลซาบซึ้ง นักบวชจะปกมือเหนือผู้รับศีลกำลัง สั่งพรภาวนาบทพระจิต ต่อจากนั้นก็เจิมผู้รับศีลด้วยน้ำมัน ทำเครื่องหมายไม้กางเขนบนหน้าผาก ผู้รับศีลภาวนาเพื่อมวลชน

4. พิธีเกี่ยวกับผู้ตาย จะมีการสวดเรียกว่า มิสซา และนำศพผู้ตายไปฝัง ในด้านกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรืออิสลามิกชน มีกระจายอยู่ทั่วไป เช่นที่เกาะสีชังมีอิสลามิกชนอาศัยอยู่กันมากกว่าร้อยปีมาแล้ว โดยส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายอิสลามผิวขาวจากปากีสถาน ส่วนที่อำเภอเมืองชลบุรี มีอิสลามิกชนซึ่งมีเชื้อสายปากีสถานบ้างและชาวไทยอิสลามที่สืบเชื้อสายมาจากทางภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มอิสลามิกชนในจังหวัดชลบุรีนี้ได้สร้างมัสยิด ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 โดยสร้างเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวขนาดเล็ก บนพื้นที่ 55 ตารางวา ชื่อมัสยิดอัลฮิidayะห์ และเมื่ออาคารมัสยิดเก่าชำรุดทรุดโทรมก็ได้มีการขยับขยายโดยแยกส่วนที่เป็นสุสานออก ต่อมาได้มีคหบดีจีน คือ นายธรรมบุญ สิงคาลวานิช ได้มอบที่ดิน 600 ตารางวา ที่ตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองชลบุรี เพื่อใช้สร้างมัสยิดหลังใหม่ขึ้นเป็นมัสยิดกลาง ประจำจังหวัดชลบุรี ทำพิธีเปิด เมื่อปี พ.ศ. 2530 ผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชลบุรี ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มชนที่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย บางส่วนมาจากคลองมอหาค มินบุรี และหนองจอก กรุงเทพมหานคร โดยมาอยู่อำเภอพนัสนิคม อำเภอบางละมุงและอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดชลบุรี รวมแล้วมีอยู่ประมาณ 20,000 คน (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 9) และจากการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มมุสลิมชลบุรี ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีมีมัสยิดที่ขึ้นทะเบียนทำนียบมัสยิดอยู่ 28 มัสยิด (มุสลิมเมืองชล, 2552, หน้า 2)

ภาพที่ 18 มัสยิดกลางประจำจังหวัดชลบุรี (อัลฮิidayะห์)
ที่มา: มุสลิมเมืองชล (2552)

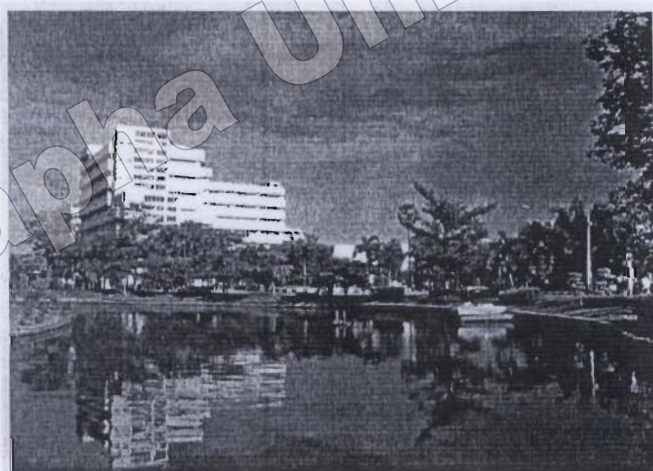
ภาพที่ 19 มัสยิดฮารุมมุตตอฟา (บ้านปรกฟ้า)
ที่มา: มุสลิมเมืองชล (2552)

สำหรับศาสนพิธีนั้น เนื่องจากอิสลามมีชนในจังหวัดชลบุรีเป็นนิกายสุหนี่ นิกายเดียว ดังนั้นประเพณีพิธีกรรมจึงมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับด้านชีวิตความเป็นอยู่ ดังที่คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 190 – 191) ได้รวบรวมและสรุปไว้ คือ

1. พิธีโกนผมไฟ เป็นพิธีเพื่อเสริมสิริมงคลให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ โดยจะจัดที่มัสยิดหรือที่บ้านก็ได้ ญาติผู้ใหญ่จะอวยพรและมอบเงินก้นถุงให้แก่เด็ก
2. พิธีตั้งชื่อ หลังจากเด็กคลอดได้ 7 วัน ทั้งชายและหญิงก็จะได้รับการตั้งชื่อตามทำเนียบของตระกูลที่นับถืออิสลาม
3. พิธีเข้าสู่หนัด พิธีนี้จะจัดให้แก่เด็กทั้งชายและหญิง โดยเด็กผู้ชายนั้น จะเริ่มที่อายุระหว่าง 1-16 ปี ส่วนเด็กผู้หญิง นับตั้งแต่แรกคลอดจนอายุไม่เกิน 2 ปี โดยจะจัดที่มัสยิดหรือที่บ้านก็ได้
4. พิธีแต่งงาน เริ่มจากฝ่ายชายไปสู่ขอฝ่ายหญิง โดยตกลงเรื่องสินสอดและกำหนดวันแต่งงาน จัดทำพิธีนิกะห์ (แต่งงาน) ซึ่งจะบอกกล่าวเป็นภาษามลายูหรือภาษาไทยก็ได้ หลังจากนั้นโต๊ะอิหม่ามจะกล่าวขอพรส่งตัวเจ้าสาวไปบ้านเจ้าบ่าว
5. พิธีศพ ต้องจัดทำให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง โดยโต๊ะอิหม่ามจะเป็นผู้นำในพิธี นอกจากนี้ ยังมีพิธีถือศีลอดซึ่งทำกันปีละครั้ง ครั้งละ 30 วัน ซึ่งเป็นศาสนบัญญัติที่

สำคัญมาก ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติโดยละเว้นการดื่ม การกินอาหาร เป็นเวลา 30 วัน ห้ามร่วมประเวณี หรือทำชั่วทางกาย วาจา ใจ ตั้งแต่รุ่งอรุณจนกระทั่งพระอาทิตย์ตกดิน

4.3 การศึกษา ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีถือเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษา มีสถาบันการศึกษาดังแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงอุดมศึกษา กล่าวคือ มีโรงเรียนกว่า 500 โรง ครูอาจารย์ราว 15,000 คน นักเรียนกว่า 320,000 คน ในด้านอาชีวศึกษามีวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยี วิทยาลัยสารพัดช่าง ทั้งรัฐและเอกชนหลายแห่ง ส่วนในระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์พัทยา นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษาเฉพาะทางด้วย เช่น วิทยาลัยสาธารณสุขและวิทยาลัยพยาบาล เป็นต้น (การดี มหาชนธ์, 2552 หน้า 29-30) นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว จังหวัดชลบุรียังมีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออก เพื่อผลิตบุคลากรด้านช่างฝีมือและความชำนาญของแรงงานเฉพาะด้าน และยังมีสถาบันฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว ซึ่งจัดตั้งโดยสมาคมโรงแรมแห่งประเทศไทยและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่สามารถผลิตบุคลากรสำหรับตอบสนองธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยวด้วย

ภาพที่ 20 ทศนิยมภาพอาคาร 60 พรรษา มหาราชินี 2 มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาพที่ 21 วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี ชลบุรี

4.4 อาชีพ เนื่องจากชลบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลด้านตะวันออก มีภูมิเขาทอดยาวยาวเข้าไปเกือบกึ่งกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นแนวยาวจากตะวันตกเฉียงเหนือไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือเป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ได้แก่ อำเภอพานทอง พนัสนิคม และบ้านบึง เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่อยู่ตามชายทะเล เช่น อำเภอสัตหีบ บางละมุง และสัตหีบ ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพประมง ปัจจุบันชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ในที่นี้จะกล่าวถึงอาชีพที่สำคัญ ดังที่คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 25 – 30) ได้รวบรวมและสรุปไว้ ดังนี้

การเกษตรกรรม จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 63.78 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นปลูกพืชไร่มากที่สุด ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย และสับปะรด ส่วนข้าวนั้นส่วนใหญ่จะปลูกเฉพาะนาปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเรื่องปริมาณน้ำ

การปศุสัตว์ การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพสำคัญที่ทำรายได้ให้แก่ชลบุรีปีละหลายพันล้านบาท เลี้ยงที่สำคัญได้แก่ ไก่เนื้อ เป็ด ไก่ไข่ สุกร โค กระบือ ตามลำดับ สุกร เป็ด ไก่ มีการเลี้ยงมากในเชิงพาณิชย์ โดยเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ เพื่อบริโภคภายในจังหวัด และส่งไปขายต่างจังหวัด สำหรับไก่มีการส่งไปต่างประเทศด้วย นอกจากการเลี้ยงสัตว์ในเชิงพาณิชย์แล้ว ยังมี การเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพ สริมอีกด้วย เช่น ช้าง ม้า ห่าน แพะ แกะ แหล่งเลี้ยงสัตว์มีทุกอำเภอ อำเภอที่เลี้ยงมาก ได้แก่ อำเภอพนัสนิคม บ่อทอง พานทอง บ้านบึง สัตหีบ และบางละมุง

การประมง การประมงของจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การประมงทะเล (ประมงน้ำเค็ม) การประมงน้ำจืด และการประมงน้ำกร่อย (เพาะเลี้ยงชายฝั่ง) หากพิจารณาประเภทที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นการประมงทะเลหรือประมงน้ำเค็ม เพราะนอกจากจะทำให้ประชากรจำนวนมากมีอาชีพแล้วยังสามารถช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประชากรได้ค่อนข้างสูงด้วย สำหรับพื้นที่ที่มีการทำประมงน้ำเค็ม คือ ชายฝั่งทะเลเขตอำเภอเมือง ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ และเกาะสีชัง สำหรับการประมงน้ำจืด เป็นอาชีพเสริมของชาวชลบุรีในเขตอำเภอเมือง ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ พนัสนิคม บ้านบึง บ่อทอง หนองใหญ่ และพานทอง โดยอำเภอพานทองนั้นเป็นอำเภอที่มีการเพาะเลี้ยงและจับสัตว์น้ำจืดมากที่สุด รองลงมาคืออำเภอพนัสนิคม ส่วนการประมง น้ำกร่อยหรือการเพาะเลี้ยงชายฝั่งนั้น ส่วนใหญ่จะทำการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ปลากะพง ปลากะรัง หอยแมลงภู่ หอยนางรม หอยแครง และหอยกระพง ดังตัวอย่างในบริเวณชายฝั่งทะเลของอำเภอเมืองชลบุรีและศรีราชา จะทำการเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลากะรัง (ในกระชัง) ส่วนอำเภอพานทองและอำเภอพนัสนิคมส่วนใหญ่จะเลี้ยงกุ้งกุลาดำและปลากะพง เป็นต้น

การบริการ เป็นที่น่าสังเกตว่า ธุรกิจที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในระดับสูงของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ธุรกิจบริการ ในที่นี้รวมไปถึงธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร ห้างสรรพสินค้า และธนาคารพาณิชย์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย กล่าวคือ มีชายหาดที่สวยงาม อากาศดี มีเกาะแก่งที่ใกล้กับชายฝั่ง มีปะการังที่สวยงาม อุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ชลบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเฉพาะพัทยาถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติ มีบริการด้านที่พัก อาหาร สถานบันเทิง กีฬา การดูแลสุขภาพ ทั้งยังมีการเดินทาง และการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว ดังนั้นจึงมีผู้สนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ของจังหวัด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ส่งผลให้เกิดการลงทุนทางด้านการให้บริการและอาชีพบริการหลายรูปแบบ สำหรับที่เป็นศูนย์การค้าซึ่งให้บริการครบวงจร เช่น เทสโก้ โลตัส บิ๊กซี คาร์ฟูร์ และแม็คโคร เป็นต้น

การอุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชลบุรีมาก ทั้งในแง่ของการจ้างงานและการลงทุน โรงงานส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นในเขตอำเภอเมือง บ้านบึง และศรีราชา อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูง ได้แก่ อุตสาหกรรมด้านปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี ผลิตภัณฑ์โลหะ ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์พลาสติกและยาง ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง และผลิตภัณฑ์จากไม้ ชลบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมไม่ต่ำกว่า 130 โรง จำนวนเงินลงทุนไม่น้อยกว่า 2 หมื่นล้านบาท สามารถแบ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมได้ คือ นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง ตั้งอยู่ในอำเภอศรีราชา มีพื้นที่ประมาณ 3,556 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี

(บ่อวิน) ตั้งอยู่ในอำเภอศรีราชา มีพื้นที่ประมาณ 3,183 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง ตั้งอยู่บริเวณ กิโลเมตรที่ 57 ถนนบางนาตราด มีพื้นที่ประมาณ 3,807 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ตั้งอยู่บริเวณถนนบางปะกง-ชลบุรี มีพื้นที่ประมาณ 3,594 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง ตั้งอยู่บริเวณ ถนนสายหนองค้อ - แหยมอบัง มีพื้นที่ประมาณ 206 ไร่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางทะเล มีท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง ตั้งอยู่บริเวณอำเภอศรีราชาและอำเภอบางละมุง โดยทำหน้าที่รองรับเรือบรรทุกตู้สินค้าและเรือสินค้ากองเกษตรกรรมขนาดใหญ่ที่ไม่สามารถเข้าเทียบท่าเรือกรุงเทพมหานครได้ นอกจากนี้ยังมีโครงการท่าเรือน้ำลึกสี่ช้าง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการพื้นที่สำหรับถึงสินค้าเหลวและตู้คอนเทนเนอร์

ภาพที่ 22 นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

ที่มา: The Perfect City (2552)

ภาพที่ 23 ท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี
ที่มา: คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2552)

4.5 วัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากบริเวณพื้นที่จังหวัดชลบุรีเคยเป็นชุมชนโบราณที่เคยมีมนุษย์ยุคหินใหม่อาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังปรากฏหลักฐานการขุดค้นด้านโบราณคดีพบร่องรอยของชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำพานทองซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณพื้นที่วัดโคกพนมดี อำเภอพนัสนิคม นอกจากนั้นจังหวัดชลบุรียังมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ต่อมาอีกหลายยุคหลายสมัย ประชาชนในพื้นที่ต่างก็สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาอันแสนยาวนานของจังหวัดชลบุรี ในที่นี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจังหวัดชลบุรี พอสังเขป ดังนี้

อาหารการกิน ชาวจังหวัดชลบุรีในแต่ละท้องถิ่นมีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารไม่แตกต่างกันมากนัก ประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทหรืออยู่นอกเขตเมืองแต่เดิมนั้นนิยมปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเอง จะซื้อเฉพาะอาหารจำพวก หมู เป็ด ไก่ และไข่ ส่วนปลานั้นสามารถหาได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งน้ำจืดและน้ำเค็มได้อย่างสมบูรณ์ ปกติเมื่อถึงเวลารับประทานอาหารโดยเฉพาะมื้อเย็น ซึ่งมักจะรับประทานก่อนพลบค่ำเล็กน้อยนั้น นิยมรับประทานพร้อมกันทั้งครอบครัวโดยมีสำรับอยู่ตรงกลาง ข้าวที่หุงจะหุงคราวละมาก ๆ ส่วนมื้อเช้ามักจะรับประทานเมื่อเวลาสาย ด้านมื้อกลางวันจะรับประทานหลังเพล สำหรับการปรุงอาหารและการเก็บล้างทำความสะอาดนั้นส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง

ด้านอาหารที่จัดไว้เพื่อจำหน่ายนั้นมีมากมายให้เลือกสรร โดยเฉพาะในตัวเมือง มีร้านอาหารกระจายอยู่ทั่ว ทั้งในลักษณะร้านค้าริมถนน ห้องแถว สวนอาหาร หรือภัตตาคาร โดยมากจะเน้นอาหารทะเลที่ปรุงจาก กุ้ง หอย ปู ปลา และปลาหมึก เป็นต้น ตลาดที่สำคัญและมี

ชื่อเสียงในการจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารในจังหวัดชลบุรี เช่น ตลาดหนองมน สินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวหลาม ปลาแห้ง ปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง หอยจ๊อ กะปิ น้ำปลา และผลไม้กวน เป็นต้น และเนื่องจากประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีมีความหลากหลายด้านเชื้อชาติหรือถิ่นกำเนิด ประเภทของอาหารหรือลักษณะอาหารก็มีความหลากหลายตามไปด้วย เพราะแต่ละกลุ่มเชื้อชาติและถิ่นกำเนิดก็ย่อมมีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างกันออกไป ดังพอจะจำแนกได้ ตามที่คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 241 – 249) ได้รวบรวมไว้ พอสรุปดังนี้

อาหารจีน คนไทยเชื้อสายจีนนิยมรับประทานอาหารที่มีรสจัด เช่น แกงจัด ต้ม ตุ่น และผัด มักปรุงรสด้วยซีอิ๊ว ซอส และเต้าเจี้ยว อาหารที่ขึ้นชื่อได้แก่ หูลาม กระเพาะปลา ไส้กรอก (ก้วยบะ) หอยจ๊อ กระดุกหมูหรือไก่ตุ๋นยาจีน หมูสามชั้นต้มเผือก(คัปปะ) หมูเย็น(ตือคาตัง) เผือกทอด (ก้วยเจียง) ผักกาดดอง เป็นต้น

อาหารไทย-ลาว เนื่องจากคนไทยและคนไทยเชื้อสายลาวมีลักษณะวิธีการดำรงอยู่ที่คล้ายคลึงกัน อาหารการกินก็มีความหลากหลาย รสชาติแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ชนิดของอาหาร ซึ่งโดยรวมแล้วมีรสกลมกล่อม ไม่เค็ม เปรี้ยว หรือหวานจัด และมีกะทิเป็นส่วนประกอบสำคัญทั้งอาหารคาวและหวาน อาหารคาวที่ได้รับความนิยม เช่น แกงเขียวหวาน แกงอ่อม แกงจืด แกงคั่ว กุ้งหลน กะปิคั่ว หมี่กรอบ และน้ำพริกผักต้ม ส่วนอาหารหวานที่ได้รับความนิยม เช่น ข้าวหลามขนมหม้อแกง สังขยา บัวป็น ถั่วแปบ ขนมชั้น ฝอยทอง ทองหยอด ทองหยิบ กล้วยบวชชี บัวลอย กะละแม ข้าวเหนียวแดง และข้าวต้มผัด เป็นต้น ส่วนอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายลาวหรือไทยอีสานนั้น ได้แก่ แกงลาว ป่น ต้มตำ ลาบ ซุปหน่อไม้ ปลาไร่สับ และปลาไร่หลน นอกจากอาหารจีนและอาหารไทย – ลาว ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังสามารถจำแนกเพิ่มเติมได้อีกหนึ่งประเภทคืออาหารทะเล ทั้งนี้เพราะชลบุรีเป็นจังหวัดชายทะเลที่อุดมไปด้วยสัตว์น้ำเค็ม อาหารหลายชนิดปรุงจากสัตว์น้ำเค็ม เช่น แกงเผ็ดปลาเห็ดโคน ต้มยำปลากระรังหรือปลาทุ กุ้งส้มปลาริ้วเขียว ปลาอินทรีทอด กุ้งเผา ปลาหมึกต้มหวาน หอยต้ม กุ้งดองน้ำปลา และยำไข่มวงดา เป็นต้น ส่วนอาหารที่ผ่านกระบวนการถนอมอาหารนั้นก็มีความหลากหลาย เช่น กะปิ น้ำปลา น้ำพริกเผา หอยดอง ไตปลา และผลไม้ดองหรือแช่อิ่ม เช่น มะม่วงแช่อิ่มและสับปะรดแก้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวชลบุรีนี้ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับรับค่านิยมและวิถีปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำรงอยู่ที่แตกต่างไปจากเดิมบ้าง บางกลุ่ม เช่น กลุ่มที่พักอาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

พนักงานบริษัทหรือผู้ที่มีหน้าที่ให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนเวลาและรูปแบบของอาหารที่บริโภคเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน เช่น เลื่อนเวลาอาหารเช้าให้เร็วขึ้นหรือสายออกไปให้สอดคล้องกับชั่วโมงทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ (กรณีทำงานเป็นกะ) บ้างก็อาจงดอาหารเช้าที่เป็นอาหารหนักไปรับประทานอาหารเบา ๆ เช่น กาแฟและขนมขบเคี้ยวรองท้อง ส่วนมื้อเย็นก็อาจเป็นอาหารปรุงสำเร็จ (กับข้าวถุง) หรืออาหารจานเดียว นอกจากนี้ยังรวมไปถึงอาหารปรุงด่วนที่พร้อมเสิร์ฟได้อย่างรวดเร็ว (Fast food) ต่าง ๆ ซึ่งค่อนข้างแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชนชั้นกลางที่เป็นวัยรุ่นและวัยทำงานบางอาชีพด้วย

ภาพที่ 24 สินค้าประเภทอาหารที่วางจำหน่ายในตลาดหนองมน ชลบุรี

ที่มา: Moohin.com (2552)

ที่อยู่อาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัยหรือบ้านเรือนของชาวชลบุรีถูกปลูกสร้างขึ้นภายใต้ปัจจัยด้านสภาพภูมิศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม โดยทั่วไปชุมชนเมืองชลบุรีเป็นเมืองชายฝั่งทะเล ประชากรทำอาชีพประมง เกษตรกรรม และค้าขาย ด้วยวิถีชีวิตเช่นนี้เอง จึงก่อให้เกิดลักษณะที่อยู่อาศัยหรือเรือนพื้นถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรือนร้านค้าหรือห้องแถวในเมือง เรือนพื้นถิ่นที่ประกอบอาชีพประมง เรือนพื้นถิ่นที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือ และเรือนพื้นถิ่นชนบท ชาวนาชาวสวน ดังที่ สุวิทย์ จิระมณี (2549, หน้า 73-74) ได้ศึกษาและจัดจำแนกไว้ พอจะสรุปได้ ดังนี้

เรือนพื้นถิ่นร้านค้าหรือห้องแถวในเมือง บ้านหรือเรือนพักอาศัยของกลุ่มชุมชนค้าขายในเมืองหรือย่านธุรกิจ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องแถวแบบชาวจีนที่มาตั้งรกรากอยู่ในภาคตะวันออก ลักษณะเป็นเรือนร้านค้าหรือเรือนแถวมีทั้งแบบชั้นเดียวและสองชั้น ก่อสร้างด้วยเครื่องไม้และการก่ออิฐถือปูน โครงสร้างหลังคาเป็นไม้เดิมมุงด้วยกระเบื้องดินเผาสี ทั้งชนิดเกล็ดเต่าและ

กระเบื้องที่ทำจากซีเมนต์ ลักษณะรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนขนาดค่อนข้างใหญ่ บางแห่งมีการตกแต่งด้วยไม้ฉลุส่วนช่องลมเหนือประตู หน้าต่างเชิงชายอย่างประณีต สวยงาม

ภาพที่ 25 เรือนพื้นดินร้านค้าหรือห้องแถวในเมืองชลบุรี

ที่มา: พาไปเที่ยวตลาดน้ำ 4 ภาค พัทยา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชลบุรี (2552)

เรือนพื้นดินผู้ประกอบการอาชีพประมง สำหรับชาวชลบุรีที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงและจับสัตว์น้ำ นิยมปลูกบ้านเรือนเป็นกลุ่มเรียงรายไปตามริมฝั่งทะเล บริเวณปากน้ำหรือรอบ ๆ เกาะ ในกรณีของเรือนประมงจะมีการทำสะพานหรือทางเดินเป็นแนวยาวเชื่อมต่อกันได้ตลอด สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านประมงมักจะเป็นป่าเสม ป่าโกงกาง ซึ่งเป็นไม้ที่ขึ้นตามชายฝั่งทะเล และบริเวณป่าชายเลนที่มีน้ำเค็มและน้ำกร่อยโดยทั่วไป เรือนสำหรับผู้ประกอบการอาชีพประมง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ปลูกเป็นเรือนเครื่องผูกที่ใช้วัสดุไม้คงทนมาก มักจะไม่ไผ่ จาก เป็นต้น ถ้าอยู่ชายน้ำจะปลูกยื่นไปในทะเล เวลานั้น้ำตงจะเห็นว่ามีคามสูงมาก อีกทั้งยังเกาะกะไปด้วยโครงสร้างต่าง ๆ เพื่อให้ตัวเรือนมีความมั่นคง พื้นที่ใต้เรือนบางเวลาอาจใช้จอดเรือหรือเก็บเรือขนาดเล็ก ลักษณะของเรือนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ประกอบการอาชีพประมง ตามที่ สุวิทย์ จิระมณี (2549, หน้า 1-2) ได้ศึกษามา นี้ ก็จะต้องคล้องกับข้อมูลของคณะผู้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรีบางกลุ่ม กล่าวคือ ในชุมชนบ้านชายทะเลส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นเรือนยกพื้นใต้ถุนสูง เครื่องผสมชนิดครึ่งน้ำครึ่งบกหรือชนิดบนบก หลังคาทรงจั่ว มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง โครงไม้ทั่วไปเป็นไม้ไผ่แต่ปัจจุบันนิยมไม้เนื้อแข็งมากขึ้น ด้านเสาเรือนบ้างมีการปรับเปลี่ยนมาใช้คอนกรีตเพื่อความคงทนถาวร สำหรับตัวบ้านหรือตัวเรือนไม่นิยม

หันสู่ทะเล อาจมีชานกว้าง มักมีการปักเสาไม้ไผ่ไว้เป็นจำนวนมากเพื่อกันคลื่น โดยบริเวณด้านหน้าเรือนนั้นจะใช้ประโยชน์ในการขนส่งสินค้าหรือตากสัตว์ทะเลที่จับมาได้ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, 2544, หน้า270)

ภาพที่ 26 เรือนพื้นดินผู้ประกอบอาชีพประมง บ้านประมง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

เรือนพื้นดินผู้ประกอบอาชีพทำนาเกลือ กลุ่มอาชีพทำนาเกลือแถบภาคตะวันออกมีไม่มากนัก เช่น บางพื้นที่ในจังหวัดชลบุรี แต่เนื่องจากแถบนี้ชายฝั่งที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมมากขึ้นจึงทำให้นาเกลือเหลืออยู่น้อยลง สภาพเรือนพื้นดินของผู้ที่ทำนาเกลือจะกระจายอยู่ทั่วไปไม่รวมกันเป็นกลุ่มแบบเรือนประมงหรือเรือนพักอาศัยอื่น ๆ ตัวเรือนมีลักษณะที่เรียกว่า "โรง" เป็นเรือนเครื่องผูก ใช้วัสดุไม้คงทนถาวร เช่น ฝาขัดแตะ ไม้ฉาก เป็นต้น ปลูกสร้างติดพื้นดิน ไม่มียกได้สูง โดยทั่วไปมีฝาปิดล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ภายในโรงเรือนมีการแบ่งส่วนที่ใช้ผูกฟ่อนทำเป็นแคร่ยกสูงจากพื้นดิน มักปลูกสร้างไม่ไกลชายทะเลมากนัก

ภาพที่ 27 เรือนพื้นดินผู้ที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือ
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

เรือนพื้นดินชนบท ขาวนา หรือชาวสวน โดยทั่วไปลักษณะตัวเรือนไม่แตกต่างจากเรือนท้องถิ่นภาคกลางมากนัก คือ มีทั้งชนิดเรือนเครื่องสับใช้ไม้จริงและลักษณะเรือนเครื่องผูกผสมอยู่ ส่วนลักษณะที่แตกต่างซึ่งพอจะแลเห็นได้ คือ เรือนไทยแบบชลบุรี หนองมน รูปทรงค่อนข้างป้อมเตี้ย และลักษณะฝาเรือนส่วนใหญ่ก็ทำจากฝาไม้ตอกเรียงกันแบบง่าย ๆ จึงขาดความสง่างามต่างจากเรือนไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของเรือนพื้นดินภาคกลาง นอกจากนี้ ยังอาจพบเรือน พื้นดินแบบอื่น ๆ อยู่บ้างประปราย เช่น เรือนปั้นหยา และเรือนผสมที่ไม่เน้นรูปทรงแต่เน้นที่ประโยชน์ใช้สอย วัสดุที่มี และความเหมาะสมด้านฐานะของเจ้าของเรือน

ภาพที่ 28 เรือนพื้นดินชนบท ขาวนา หรือชาวสวน ที่พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันลักษณะรูปแบบอาคาร บ้านพัก ที่อยู่อาศัย ของชาวชลบุรี บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม มีการก่อสร้างสำนักงาน อาคารชุด และบ้านจัดสรรที่ทันสมัย มากขึ้น โดยส่วนใหญ่จะก่อสร้างจากวัสดุที่คงทนถาวร มีรูปแบบที่แปลกตาและหลากหลาย โดยเฉพาะในเขตเมืองและพื้นที่ที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 29 บ้านจัดสรรสมัยใหม่และเรือนพินถิ่นของชาวประมง จังหวัดชลบุรี
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

การแต่งกาย ชาวชลบุรีส่วนใหญ่แต่งกายคล้ายคลึงกับประชากรในจังหวัดแถบภาค ตะวันออกทั่ว ๆ ไป ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างกับประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคกลางหรือภาคอื่น ๆ มากนัก ทั้งนี้เพราะชาวชลบุรีเองส่วนหนึ่งก็เป็นผู้ที่อพยพโยกย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งได้นำวัฒนธรรม การแต่งกายของตนมาใช้ในบริเวณพื้นที่จังหวัดชลบุรีด้วย ประกอบกับปัจจุบันพื้นที่ที่มีประชากร อาศัยอยู่มากก็เป็นแหล่งชุมชนเมืองที่มีวัฒนธรรมหลากหลายและเลือนไหลอยู่ตลอดเวลา อีกทั้ง สภาพสังคมก็มีส่วนกำหนดรูปแบบการแต่งกายของประชากรให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานะ อาชีพ ศาสนา และรายได้ของแต่ละบุคคลด้วย ในที่นี้จะขอล่าวถึงวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยจำแนกจากลักษณะอาชีพ พอสังเขป ดังนี้

ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ประชากรกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย สะอาดสะอ้าน มีรูปแบบ เครื่องหมาย และสีล้วนเฉพาะตามที่หน่วยงานกำหนดทั้งนี้การ แต่งกายในลักษณะดังกล่าวอาจใช้เฉพาะในวันที่ปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น หากเป็นวันหยุดหรือ

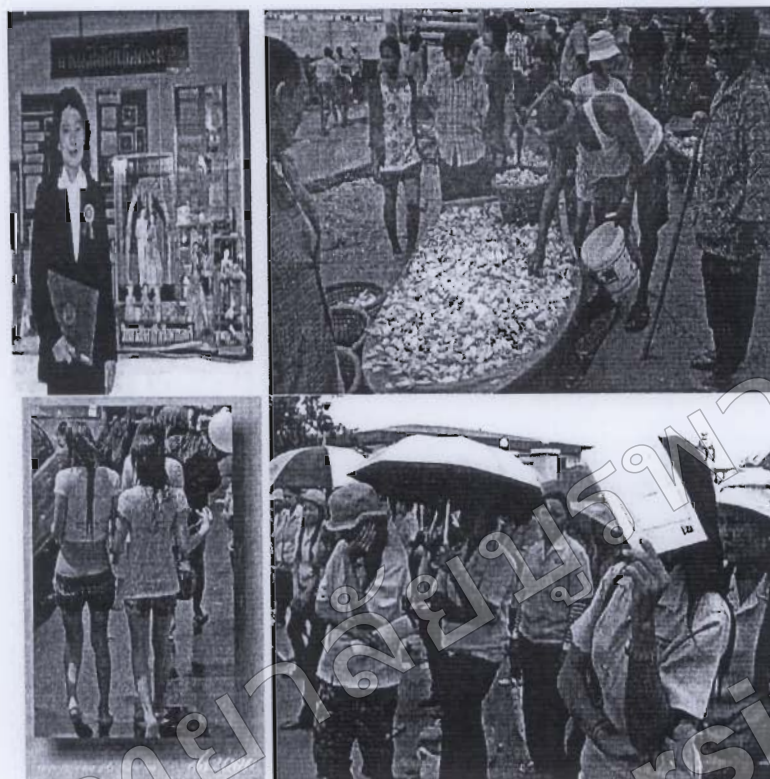
นอกเหนือเวลาทำการก็จะแต่งกายตามสมัยนิยมทั่วไปและขึ้นอยู่กับกาลเทศะ ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องสวมเครื่องแบบประจำหน่วยงานทุกวัน เช่น ข้าราชการครู พยาบาล ตำรวจ และทหาร เป็นต้น

พนักงานในบริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรกลุ่มนี้ ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่มีรูปแบบ เครื่องหมาย และสีเส้นตามที่บริษัทหรือโรงงานกำหนดเช่น พนักงานธนาคาร พนักงานในห้างสรรพสินค้า และพนักงานฝ่ายผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับพนักงานบริษัทนั้นอาจไม่กำหนดรูปแบบของเครื่องแต่งกายที่เฉพาะเจาะจง แต่อาจจะเน้นความสุภาพ เรียบร้อย สบายตามสมัยนิยม

คนดีและผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว ประชากรบางส่วนในจังหวัดชลบุรี มีฐานะดี รายได้สูง บางคนประกอบอาชีพส่วนตัว เช่น ค้าขาย ให้บริการซ่อมรถยนต์ เครื่องจักรกล และเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ รวมไปถึงการเปิดให้บริการเช่าหรือขาย ห้องพักและบ้านพัก เป็นต้น ประชากรกลุ่มนี้จะแต่งกายโดยไม่มีเครื่องแบบที่เฉพาะเจาะจง ขึ้นอยู่กับความต้องการ รสนิยม และกาลเทศะที่ผู้สวมใส่จะพิจารณา แต่ส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะที่สุภาพเหมาะสมแก่งานนั้น ๆ ที่ทำอยู่

เกษตรกรและชาวประมง ปกติประชากรกลุ่มนี้จะไม่ยึดพิถีพิถันในการแต่งกาย มากนัก ไม่มีรูปแบบของเครื่องแต่งกายที่เฉพาะเจาะจง เน้นที่ความสะดวกในการทำงาน เช่น ผู้ชายอาจนุ่งกางเกงขาก๊วย เสื้อคอกลมผ่าหน้าครึ่งตัวแบบเสื้อหม้อฮ่อม หรือสวมเสื้อยืดแล้วคลุมด้วยเสื้อแขนยาวเพื่อกันแดดอีกชั้นโดยที่เนื้อผ้าจะต้องไม่หนามากนัก สำหรับในโอกาสพิเศษหรือช่วงเวลาพักผ่อน หย่อนใจ ก็จะแต่งกายตามสมัยนิยมทั่วไป เช่น เสื้อยืด เสื้อยืดคอปก เสื้อเชิ้ตแขนยาว กางเกงขาสั้นหรือกางเกงยีน เป็นต้น ส่วนผู้หญิงอาจแต่งกายในลักษณะเดียวกันกับผู้ชาย แต่ส่วนใหญ่ยังคงนุ่งผ้าถุงหรือผ้าซิ่น ยกเว้นในโอกาสพิเศษหรือช่วงเวลาพักผ่อน หย่อนใจ ก็จะคัดเลือกผ้าถุงหรือผ้าซิ่นที่มีสีสันสดใสหรือใช้ผ้าผืนใหม่ มิฉะนั้นก็จะแต่งกายสบายตามสมัยนิยมทั่วไป

สำหรับในกลุ่มวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาว การแต่งกายจะเน้นความทันสมัยให้สอดคล้องกับสมัยนิยม ผู้ชายนิยมสวมกางเกงยีน เสื้อยืดและเสื้อเชิ้ตทั้งแขนสั้นและแขนยาว ส่วนผู้หญิงอาจสวมกางเกงยีนและเสื้อยืดเช่นเดียวกับผู้ชาย บ้างสวมชุดรัดรูป ทั้งเสื้อ กระโปรง และกางเกงทั้งขาสั้นและขาวาว เป็นต้น

ภาพที่ 30 ลักษณะการแต่งกายโดยทั่วไปของชาวจังหวัดชลบุรี
ที่มา: ข้อมูลจังหวัดชลบุรี (2552)

การเล่นและความบันเทิง ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีมี ทั้งคนไทยดั้งเดิม คนไทยจังหวัดอื่น ตลอดจนคนเชื้อสายจีนและลาว เป็นต้น ทำให้ชลบุรีมีวัฒนธรรมการเล่น และความบันเทิงที่ผสมผสาน ไม่แตกต่างจากจังหวัดอื่นมากนัก ในที่นี้จะขอล่าวถึงบ้าง ดังต่อไปนี้

การเล่นของเด็ก ในที่นี้หมายถึงการเล่นในชีวิตประจำวัน เล่นกันเพื่อความสนุกสนานตามวัย ในอดีตก่อนที่วิทยาการสมัยใหม่และอุปกรณ์เครื่องเล่นนานาจะเข้ามามีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตของประชาชนทุกเพศวัย การเล่นและความบันเทิงของเด็กในจังหวัดชลบุรีก็ไม่ได้ แตกต่างจากเด็กในภูมิภาคอื่น ๆ เท่าใดนัก จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของคณะกรรมการฝ่าย ประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 172 – 176) ซึ่งให้เห็นถึงการเล่นของเด็ก ๆ ในจังหวัดชลบุรีไว้ พอสรุปได้คือ ดักก้านรูป ดักเม็ดมะขาม เม็ดน้อยหน้า และเม็ดแตงโม ซึ่งมักเล่นกันด้วย ปืนก้านกล้วย

เป่ากบ การเล่นเลื้อยกินวัว การเล่นเตยหรือวิ่งเตย การเล่นเล่นชักล้าว การเล่นมอญซ่อนผ้า การเล่นตีจับ และการเล่นไม้หึ่ง

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการเล่นของเด็กในจังหวัดชลบุรีก็มีวิวัฒนาการโดยเชื่อมโยงกับสภาพสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ค่อนข้างมาก อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่นเข้ามา มีบทบาทในการดึงดูดความสนใจเด็กในแต่ละช่วงวัย และส่วนใหญ่เป็นสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุที่ไม่ใช่วัสดุจากธรรมชาติ เด็กสามารถหาความเพลิดเพลินได้โดยไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ดูกดการ์ตูนและหุ่นยนต์ประติษฐ์ต่าง ๆ เกมจากเครื่องเล่นพกพา เกมจากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีของเล่นสนามบริเวณสวนสาธารณะที่หน่วยงานรัฐจัดให้มากมาย

ภาพที่ 31 การละเล่นและอุปกรณ์การเล่นของเด็กรุ่นใหม่ในจังหวัดชลบุรี

การเล่นของผู้ใหญ่ จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2544, หน้า 176 – 180) ได้กล่าวถึงการละเล่นและความบันเทิงของผู้ใหญ่ในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรีในอดีตไว้ โดยชี้ให้เห็นว่าการละเล่นและวัฒนธรรมความบันเทิงส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความสุขสันทนาการในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ทั้งยังมีส่วนเชื่อมโยงกับคติความเชื่อ ศาสนา ไสยศาสตร์ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งของบรรพบุรุษที่นอกจากจะสามารถช่วยให้

สมาชิกในชุมชนมีกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเป็นการสานสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันของชุมชนด้วย สำหรับการละเล่นและกิจกรรมที่มี เช่น การเชิญผีแม่ศรี ผีสาก ผีกะลา และผีสิงลมในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การละเล่นมวยดับจากในเทศกาลกองข้าว การละเล่นเพลงหงส์ในพิธีฉลองพระบวชใหม่ งานแต่งงาน งานโกนจุกและงานศพ สำหรับดนตรีและมหรสพความบันเทิงที่ได้รับความนิยมได้แก่ วงปี่พาทย์ไทยและมอญ ลิเก ลำตัด รำวงและหางเครื่อง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญระดับประเทศ ทั้งสถานบันเทิงเรีงรมย์ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้การละเล่นและการพักผ่อนหย่อนใจของประชากรในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปมาก กิจกรรมการการละเล่นเดิมบางอย่างไม่ได้รับความนิยม มีบ้างบางกิจกรรมที่ได้รับการสืบสานและพยายามที่จะอนุรักษ์ไว้ สำหรับวัฒนธรรมความบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและมหรสพต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น กลายเป็นสิ่งที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน เว้นแต่ในโอกาสพิเศษที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบางพิธีกรรมเท่านั้น

สำหรับการละเล่นและการพักผ่อนหย่อนใจที่จัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมความบันเทิงในปัจจุบัน ได้แก่ การชมดนตรีและภาพยนตร์ การดื่มกินตามสถานบันเทิงต่าง ๆ การรวมกลุ่มเป็นชมรม สมาคม หรือสโมสร เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สมาคมฮอกกี้ สโมสรฟุตบอล ชมรมเดินแอโรบิค และชมรมผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อสุขภาพ เช่น รำพัดและไทเก็ก เป็นต้น

ภาพที่ 32 การละเล่น หรือกิจกรรมกลางแจ้งของชาวชลบุรีในปัจจุบัน

ประเพณี เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่แหล่งรวมชาติพันธุ์ ทั้งไทยดั้งเดิม จีนและลาว ประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นจึงมีความหลากหลาย อาจกล่าวได้ว่าจังหวัดชลบุรีเป็นย่านชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออก คนจีนในชลบุรีส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายแต้จิ๋ว ซึ่งเชี่ยวชาญการค้าและมีบทบาทสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ ประมง อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม เช่น เป็นกลุ่มที่ริเริ่มทำอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย สำหรับชนชาวลาวนั้น มีอาชีพทำไร่ ทำนา และมีความสามารถพิเศษในการทำหัตถกรรมจักสาน ส่วนชาวมุสลิมดั้งเดิมที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ในอดีต ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนผลไม้ ไร่มันสำปะหลังและค้าขายในตลาด อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีได้ก้าวผ่านยุคแห่งการพัฒนา จนสามารถบรรลุถึงความเพียบพร้อมทั้งในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การเกษตร วิถีชีวิต และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นบางประการไว้ได้ ในที่นี้จะกล่าวถึงประเพณีที่สำคัญบางประเพณี ที่ชาวชลบุรีพยายามสืบทอดไว้ คือ

ประเพณีทำบุญตลาดบางทราย จัดขึ้นในเดือนอ้ายหรือเดือนยี่ สถานที่ทำบุญคือบริเวณหน้าศาลหลวงพ่อวัดคงคาชัย โดยจะนิมนต์พระสงฆ์เ้ารูปมาเจริญพระพุทธมนต์และรับถวายภัตตาหาร เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ศพไม่มีญาติ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ของตลาดบางทรายเดิมเป็นป่าช้า มีวัดร้างคือ วัดคงคาชัย ซึ่งเป็นวัดเก่าตั้งแต่สมัยปลายอยุธยา และเนื่องจากชาวชลบุรีมีคนไทยเชื้อสายจีนอยู่มาก ปัจจุบันจึงมีพิธีกรรมแบบจีนมาผสมผสาน เช่น พิธีไหว้ออเฮียตี๋ เช่นลวง เชิญผีมากินเครื่องเซ่นไหว้ เผากระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น

ประเพณีทำบุญข้าวหลาม ปฏิบัติกันในเดือนยี่ โดยชาวบ้านจะนำข้าวหลามไปทำบุญที่วัดพร้อมกับบอกรับพรความหวานอื่น ๆ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และแจกจ่ายข้าวหลามให้ผู้ที่ไม่พร้อมทำบุญ

ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีนี้อยู่ในระหว่างวันที่ 13 - 15 เดือนห้า กิจกรรมในประเพณีนี้มีหลายประการ เช่น ทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ บังสุกุลกระดูกบรรพบุรุษ ปลอยนก ปลอยปลา ทำทาน แห่พระพุทธรูปไปตามท้องถนนเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้สรงน้ำ ส่วนในช่วงเย็นจะมีการสรงน้ำพระสงฆ์ที่วัด บางชุมชนมีการขนทรายเข้าวัด ก่อพระเจดีย์ทราย หนุ่มสาวและเด็ก ๆ จะพากันเล่นสาดน้ำ น้ำน้อบ้นาหอมโปรยผู้สูงอายุ กลางคืนมีมหรสพและการละเล่นต่าง ๆ เช่น เล่นแม่ศรี ผีลิง ผีกระดัง ฟ้อนรำ ชมดนตรีและภาพยนตร์ และประกวดนางสงกรานต์ เป็นต้น

ประเพณีก่อพระทรายข้างเป็ลือก เป็นประเพณีของชาวดำบวัดโบสถ์ อำเภอนนทบุรี เพื่อทำบุญสืบสานประเพณีโบราณและทำนุบำรุงวัดร่วมกัน โดยส่วนใหญ่จะจัดหลังฤดูเก็บ

เกี่ยวหรือในช่วงวันสงกรานต์ ทั้งนี้ก่อนถึงกำหนด คณะกรรมการวัดจะนำถุงผ้าที่เย็บแล้วไปแจกจ่ายชาวบ้าน เพื่อให้บรรจข้าวเปลือกลงในถุงผ้าดังกล่าวแล้วนำมาที่วัด ข้าวเปลือกที่ได้มานี้วัดจะนำไปขายเพื่อเอาเงินมาบูรณะซ่อมแซมวัด

ประเพณีเรียกขวัญแม่โพสพหรือแรกข้าวเข้ายุ้ง ประเพณีนี้ปฏิบัติสืบทอดมาโดยชานาในอำเภอพนสนิมและศรีราชา เป็นการทำบุญเพื่อเสริมมงคลในการเก็บข้าวเข้ายุ้ง ส่วนใหญ่จะจัดทำพิธีในวันศุกร์ เดือนยี่ โดยคนในครอบครัวและหมอขวัญจะร่วมกันนำธูปกระดาด ขนมด้มแดง ขนมด้มขาว บายศรีปากชาม ข้าวปากหม้อ ไข่ต้มปอกเปลือก หมาก พลู แป้ง น้ำมหอม เหล้า กล้วย ผ้าขาว ดอกไม้ รูปเทียน และเงินก้านลหนึ่งสลึง อาจใช้ก้อนหิน ใบเงิน ใบทอง ในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้หมอขวัญจะนำธูปกระดาดปักลงบนกองข้าวในยุ้ง เอาผ้าขาวปู จัดบายศรีและเครื่องสังเวย จุดรูปเทียน แล้วปักลงบนกองข้าว ต่อจากนั้นก็กล่าวคำเรียกขวัญข้าว หมอขวัญจะนำเงินค่าก้านลและกล้วยไปใส่บาตร ส่วนเจ้าของบ้านก็จะนำเหล่าและขนมมารับประทาน

ประเพณีออกพรรษา อยู่ในวันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบเอ็ด ซึ่งเป็นวันแรกของการออกพรรษา ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวาน มาทำบุญที่วัดเรียกว่า ตักบาตรเหว อาหารที่นิยมนำมาทำบุญตักบาตร คือ ข้าวต้มที่ห่อด้วยใบจากหรือใบมะพร้าวอ่อน

ประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีที่มักจัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษา หรือในวันขึ้น สิบห้าค่ำ เดือนสิบเอ็ด บ้างมีการตกแต่งควายให้สวยงามเพื่อประกวดกัน สำหรับการแข่งขันนั้นอาจแบ่งออกเป็นสาย สายหนึ่งจะมีควายประมาณ 15 – 20 ตัว แล้วคัดตัวที่ชนะในแต่ละสายในอันดับที่หนึ่งถึงอันดับที่สามมาวิ่งแข่งกันในรอบที่สองและรอบที่สาม ควายตัวใดชนะในรอบที่สามทำคะแนนได้ยอดเยี่ยมก็จะได้รับรางวัล

ประเพณีวันไหล วันไหลคือวันทำบุญขึ้นปีใหม่ของชาวทะเล โดยกำหนดวันหลังวันมหาสงกรานต์ประมาณ ๕-๖ วัน เดิมเรียกว่า ประเพณีก่อพระทรายน้ำไหล วัดโดยอยู่ใกล้แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง ในบริเวณนั้นก็จะจัดประเพณีขึ้น โดยชาวบ้านจะช่วยกันขนทรายตามชายหาด ใกล้ ๆ เข้าวัด ทั้งนี้อาจก่อเป็นเจดีย์ที่ตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง ประดับด้วยดอกไม้ และธงต่าง ๆ มีขนาดองค์ใหญ่บ้างเล็กบ้างเพื่อเป็นพุทธบูชา ทำให้วัดได้รับประโยชน์ในการใช้ทรายเพื่อการก่อสร้างหรือใช้ถมที่ในวัด นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรม และการละเล่นพื้นบ้านเพื่อ ความสนุกสนานรื่นเริง และความสามัคคีมากมาย เช่น มีการทอดผ้าป่า ทำบุญเลี้ยงพระและผู้คนที่มาร่วมงาน และการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น สำหรับบริเวณที่จัดงานซึ่งเป็นที่ยอมรับ และมีชื่อเสียง

ได้แก่ ชายหาดบางแสนและชายหาดพัทยา โดยปกติจะจัดขึ้น ระหว่างวันที่ 17 – 18 เมษายนของทุกปี

ประเพณีทำบุญกลางบ้าน อาจกล่าวได้ว่ามีขึ้นพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งปกติจะจัดขึ้นที่บริเวณลานกว้างกลางหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่สาธารณะ โดยการนำความเชื่อเรื่องผีแบบโบราณเข้ามาผสมผสานกับพิธีทางพระพุทธศาสนาคือมีการสวดมนต์เลี้ยงพระ ทั้งนี้ ตามประเพณีดั้งเดิมจะกระทำกันระหว่างเดือนสามถึงเดือนหก โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่ทำบุญเดือนสามกลางเดือนจะเป็นผู้อยู่รอดปลอดภัย อยู่เย็นเป็นสุข และประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ขับไล่สิ่งเลวร้ายในรอบปีให้หมดไป สำหรับขั้นตอนการพิธี คือ ตอนเย็นจะมีการนิมนต์พระสงฆ์เก้ารูปหรือมากกว่ามาสวดมนต์เย็น ในชุมชนบางแห่งจะมีการตีฆ้องสามครั้ง หลังจากสวดมนต์เสร็จแล้วบางแห่งอาจมีการละเล่นรำพวก หมอลำ ลิเก และรำวง เป็นต้น เช้าวันรุ่งขึ้นจะนิมนต์พระสงฆ์มาฉันเช้า โดยชาวบ้านจะนำอาหารมารวมกันเพื่อถวายพระ บางแห่งจะมีการเผาข้าวหลามถวายพระด้วย นอกจากนี้ ยังมีการทำกระทงด้วยใบตองแล้วใส่ธูปธูปเทียนที่ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม แล้วใส่กากกล้วยหรือดินเหนียวที่เป็นรูปคนเท่าจำนวนคนในบ้าน รวมไปถึง วัว ควาย ไก่ หรือ สัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ด้วย จากนั้นจึงนำถาดดังกล่าวไปวางทางทิศตะวันตก สิ่งของที่ใส่ในกระทง บางแห่งใส่ชิ้นปลา ปลายำ พริกแห้ง เกลือ หัวหอม ข้าวดำ และข้าวสาร แล้วจุดธูปปักลงในกระทง ซึ่งมีเงินอยู่ด้วย เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้วก็จะนำน้ำมารูปละหนึ่งแก้ว ยืนเป็นวงกลม แล้วกรวดน้ำราดลงไป ในกระทง เสร็จแล้วนำไปวางไว้ที่ทางสามแพร่งหรือที่โคก หลังเสร็จพิธี ชาวบ้านจะนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน บางตำบลมีการแห่นางแมวขอฝนด้วย (กระทรวงกลาโหม, 2552, หน้า 9)

ภาพที่ 33 ประเพณีวิ่งควายของชาวชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2553). ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครองเรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2552. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2553, เข้าถึงได้จาก http://203.113.86.149/stat/y_stat.html

กระทรวงกลาโหม. (2552). ข้อมูลจังหวัดชลบุรี. วันที่ค้นข้อมูล 12 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www1.mod.go.th/heritage/nation/oldcity/chonburi10.htm>.

ข้อมูลจังหวัดชลบุรี. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 10 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.chonburi.go.th>

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2544). หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2553, เข้าถึงได้จาก http://www.senate.go.th/committee2551/committee/view.php?committee_id=19&group=2&id=854

เด็กติดวัด (เยาวชนวัดหัวไผ่). (2552). วันที่ค้นข้อมูล 10 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/DekTidWadyeawchnWadHawPhi>

แผนที่จังหวัดชลบุรี – แผนที่ชลบุรี. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 10 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.tourdoi.com/map/chonburi.htm>

พาไปเที่ยวตลาดน้ำ 4 ภาค พัทยา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชลบุรี. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 10 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.folktravel.com/archive/floating4market.html>

ภารดี มหาขันธ์. (2552). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชลบุรี. ชลบุรี: สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

มุสลิมเมืองชล. (2552). ทำเนียบมัสยิดในจังหวัดชลบุรี. วันที่ค้นคว้าข้อมูล 13 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก <http://www.muslimchonburi.com/index.php>

เรย์ รีสอร์ท พัทยา. (2552). *Chaple/ Prayer Room*. วันที่ค้นข้อมูล 13 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึง

ได้จาก http://www.rayresortpattaya.com/?p=attraction&sp=chapel_prayer

สุวิทย์ จิระมณี. (2549). สถาปัตยกรรมภาคตะวันออก. *วารสารที่ระลึกในพิธีเปิด หอศิลป์และ*

วัฒนธรรมภาคตะวันออก, 1 – 2, 73 – 74.

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2552). พระสังฆราช ยาโกเบ แจงเกิดสว่าง *Bisop*

Giacomo Luigi Cheng (พระสังฆราชไทยองค์แรก) *ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี ปี ค.ศ.*

1945-1952. วันที่ค้นคว้าข้อมูล 13 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก http://haab.catholic.or.th/story%20the%20past/biography/bishop_cheng.html

Moohin.com. (2552). ชลบุรี. วันที่ค้นคว้าข้อมูล 13 พฤศจิกายน 2552, เข้าถึงได้จาก

<http://www.moohin.com/059/059m002.shtml>

The Perfect City. (2552). นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร. วันที่ค้นคว้าข้อมูล 13 พฤศจิกายน 2552,

เข้าถึงได้จาก <http://www.amata.com/thai/industrial.html>

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ข
แนวคำถามสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัดชลบุรี

ช่วง พ.ศ.2501 – 2552

เรียน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant)

ท่านเป็นผู้ที่ได้รับเชิญจากผู้วิจัยให้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง "วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัดชลบุรี ช่วง พ.ศ. 2501 – 2552" ก่อนที่ท่านตกลงเข้าร่วมการสัมภาษณ์ดังกล่าว ขอเรียนให้ท่านทราบถึงเหตุผลและรายละเอียดของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

เรื่องเพศในสังคมไทยเป็นเรื่องที่แฝงเร้นอยู่ในชีวิตประจำวันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตซึ่งมีความเคลื่อนไหว หลากหลาย และเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคม จริตประเพณี รวมไปถึงบทบาทของความเป็นชายและความเป็นหญิง ต่อเมื่อกระแสความคิดเรื่องการทำให้ทันสมัยและการมุ่งเน้นสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางด้านเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการเข้ามาของทหารสหรัฐอเมริกา ในช่วงสงครามเวียดนามได้ส่งผลให้สังคมไทยเปิดกว้าง ปรับรับ เปลี่ยนแปลง ผนวกรวมและเข้าถึงเรื่องเพศได้ง่ายและหลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยอาจก้าวข้ามชุดอุดมการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศในกรอบศีลธรรมหรือกระแสจารีต ส่งผลให้เกิดชุมชนเพศวิถีสมัยใหม่ที่มีอัตลักษณ์และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสความคิดดังกล่าว โดยจะทำการศึกษาจากข้อมูลที่เป็นเอกสารและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัดชลบุรี ที่เกี่ยวกับประเด็น ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีปฏิบัติทางเพศ เพื่อขยายกรอบความคิดด้านเพศวิถีและวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทยต่อไป

การวิจัยหรือดุชนิพนธ์นี้เป็นความพยายามที่จะศึกษาวัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมืองโดยอาศัยมุมมองตามแนวทางไทยศึกษาซึ่งจะทำให้เข้าใจประเด็นที่ศึกษาได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ทั้งนี้โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ 4 รูปแบบ คือ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการเล่าเรื่องจาก

ผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ คัดสรร การเลือก หรือการแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลเดิม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการวิจัย (purposeful sampling) ในเชิงคุณภาพ

กระบวนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจะต้องพูดคุยให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีแนวการสัมภาษณ์ (interview guide) ให้ท่านได้พิจารณา ซึ่งอาจจะขอสัมภาษณ์ท่านมากกว่า 1 ครั้ง จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (data saturation) การนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไม่ได้ต้องการที่จะทำให้ท่านเสื่อมเสียชื่อเสียง แต่ต้องการเพียงข้อมูลมาตอบคำถามเป็นสำคัญ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะต้องนำมาตรวจสอบเชิงคุณภาพ (triangulation) กับเอกสารและการสังเกตการณ์ก่อนจะนำมาเป็นผลสรุปของการวิจัย

หากท่านตกลงที่จะเข้าร่วมการศึกษานี้ จะมีข้อปฏิบัติรวมดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมสัมภาษณ์ท่านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดเพราะผู้วิจัยจะเดินทางไปพบท่านที่บ้านหรือสถานที่ที่ท่านสะดวกโดยผู้วิจัยจะจัดการเรื่องการเดินทางให้ท่าน
2. ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขอพูดคุยในเรื่องทั่วไปเพื่อเป็นการทำความรู้จักและทำให้ท่านเกิดความไว้วางใจที่จะให้ข้อมูล (rapport) ผู้วิจัยจะยังไม่สัมภาษณ์ตามแผนวิจัยจนกว่าท่านจะยอมรับและไว้วางใจที่จะให้ข้อมูล
3. ก่อนการสัมภาษณ์ตามแผนวิจัยผู้วิจัยจะถามความสมัครใจของท่านอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้วิจัยจะนำแนวการสัมภาษณ์มาให้ท่านพิจารณา หลังจากนั้นผู้วิจัยจะถามถึงความสมัครใจที่จะเปิดเผยชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์รวมถึงการขออนุญาตบันทึกเทป
4. ท่านในฐานะผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิ์ที่จะขอปิดเทปในส่วนที่ไม่ต้องการให้บันทึกรวมถึงมีสิทธิ์ที่จะไม่อนุญาตให้ข้อมูลไปใช้อ้างอิงในบางส่วนหรือทั้งหมดได้
5. การสัมภาษณ์ท่านอาจจะดำเนินการมากกว่า 1 ครั้ง เนื่องจากเป็นการวิจัยในเชิงวัฒนธรรมที่เป็นความรู้สึกนึกคิดและต้องสอบถามข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอันเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก ผู้วิจัยจะขอสัมภาษณ์ท่านจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน
6. หลังจากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะเขียนร่างดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยอาจจะนำร่างดุษฎีนิพนธ์มาให้ท่านตรวจสอบว่าข้อมูลที่อ้างอิงจากท่านถูกต้องหรือไม่ก่อนที่จะพิมพ์ดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ต่อไป

การเข้าร่วมการศึกษานี้ เป็นไปโดยสมัครใจ ท่านอาจจะปฏิเสธที่จะเข้าร่วม หรือถอนตัวจากการสัมภาษณ์นี้ได้ทุกเมื่อ โดยไม่กระทบใดๆ ต่อชื่อเสียงของท่าน

ประการสำคัญที่ท่านควรทราบคือ

ผลของการศึกษานี้ จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยข้อมูลต่าง ๆ จะถูกเก็บไว้ใน คอมพิวเตอร์และไม่มีการแพร่กระจายสู่สาธารณชน ขอรับรองว่าจะไม่มีการเปิดเผยชื่อของท่านหากท่านไม่ยินยอม

หากท่านมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด กรุณาติดต่อ นายเจด็จ คชฤทธิ์ นิสิตสาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โทรศัพท์ 081-8135842 ซึ่งยินดีให้คำตอบแก่ท่านทุกเมื่อ

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

(นายเจด็จ คชฤทธิ์)

ผู้วิจัย

หัวข้อคุณิพนธ์ เรื่อง "วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัด
ชลบุรี ช่วง พ.ศ.2501-2552"

วันให้คำยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัยถึง
วัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการศึกษา ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษาอย่างละเอียด
และมีความเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามี
สิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วม
การศึกษานี้ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้า

ผู้ศึกษารับรองว่าจะตอบคำถามต่างๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง
ซ่อนเร้นจนข้าพเจ้าพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะ
เปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนาม
ในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม
(.....)

ลงนาม.....พยาน
(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย
(.....)

ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แต่ผู้วิจัยได้อ่านข้อความในใบยินยอมนี้ให้ข้าพเจ้าฟังจนข้าพเจ้าเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้าจึงลงนามหรือประทับลายนิ้วหัวแม่มือของข้าพเจ้าในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย

(.....)

ข้าพเจ้ายังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่ยินดีให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยโดยเข้าใจข้อความข้างต้นทุกประการแล้ว จึงได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ และได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย ข้าพเจ้าจึงลงนามหรือประทับลายนิ้วหัวแม่มือของข้าพเจ้าไว้ในใบยินยอมนี้

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

(.....)

ลงนาม.....ผู้ปกครอง/

ผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย

(.....)

แนวคำถามสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัดชลบุรี

ช่วง พ.ศ. 2501 – 2552

เรียน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant)

ตามที่ท่านได้ตอบรับเชิญจากผู้วิจัย เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง "วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายไทยในสังคมเมือง จังหวัดชลบุรี ช่วง พ.ศ. 2501 – 2552" ก่อนที่ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ท่านในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยขอเรียนให้ท่านทราบถึงแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

1. นิยามหรือคำจำกัดความของ "ความเป็นลูกผู้ชาย-ชายชาตรี"
2. นิยามหรือคำจำกัดความของ "กุลสตรี-แม่ศรีเรือน"
3. นิยามหรือคำจำกัดความของ "ความรัก"
4. นิยามหรือคำจำกัดความของ "ความใคร่"
5. ผู้หญิงที่ท่านหมายปอง มีลักษณะนิสัยอย่างไร
6. ท่านมีวิธีการอย่างไร ที่จะทำให้ผู้หญิงที่ท่านหมายปองพึงพอใจในตัวท่าน
7. ท่านมีวิธีการแสดงความรัก ความห่วงใย อย่างไรต่อคู่รัก
8. รูปร่างหน้าตาอย่างไรของผู้หญิงที่กระตุ้นเร้าอารมณ์ทางเพศได้มากที่สุด
9. การมีเพศสัมพันธ์ต้องมีความรักด้วยหรือไม่ เพราะอะไร
10. ท่านมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเท่าใด กับใคร ที่ไหน และรู้สึกอย่างไร
11. นิยามหรือคำจำกัดความของ "การขึ้นครู"
12. นิยามหรือคำจำกัดความของ "การชิงสุกก่อนห่าม"
13. พรหมจารีของผู้หญิงมีความจำเป็นต่อการเลือกคู่รักหรือคู่ครองของท่านหรือไม่
14. การมีเพศสัมพันธ์สำคัญอย่างไร
15. ท่านมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยเดือนละกี่ครั้ง

16. อะไรคือปัญหาหรืออุปสรรคในการมีเพศสัมพันธ์
17. รูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัส ปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดความกำหนัดมากที่สุด
18. ท่านคิดว่าการเที่ยวกลางคืน เช่น ผับ เคาท์ บาร์ คาเฟ่ คาราโอเกะ หรือร้านเหล้า มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้มากขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร
19. ผู้ชายควรมีการเรียนรู้และมีประสบการณ์เพศสัมพันธ์โดยตรงหรือไม่ หากมีควรทำอย่างไร และควรเริ่มที่อายุเท่าใด
20. ผู้หญิงควรมีการเรียนรู้และมีประสบการณ์เพศสัมพันธ์โดยตรงหรือไม่ หากมีควรทำอย่างไร และควรเริ่มที่อายุเท่าใด
21. ท่านให้ความสำคัญกับการแต่งงาน และการจดทะเบียนสมรสหรือไม่ เพียงใด เพราะอะไร
22. ขนาดของอวัยวะเพศชายมีความสำคัญต่อการร่วมเพศหรือไม่ เพราะอะไร
23. การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่พึงกระทำหรือไม่ เพราะอะไร
24. อวัยวะส่วนใดของผู้หญิงที่กระตุ้นเร้าอารมณ์ทางเพศท่านได้มากที่สุด เมื่อได้พบเห็น
25. ท่านคิดว่าอวัยวะส่วนใดของผู้หญิงที่ไวต่อการกระตุ้นเร้าอารมณ์ทางเพศมากที่สุด เมื่อได้รับสัมผัส
26. อวัยวะส่วนใดของท่านที่ไวต่อการกระตุ้นเร้าอารมณ์ทางเพศมากที่สุด เมื่อได้รับสัมผัส
27. ลักษณะอวัยวะเพศของผู้หญิงมีความสำคัญต่อการร่วมเพศหรือไม่ ท่านคิดว่าลักษณะอวัยวะเพศที่ดีของผู้หญิงควรเป็นอย่างไร
28. ท่านรู้สึกอย่างไรต่อการตกแต่งอวัยวะเพศของทั้งผู้ชายและผู้หญิง เพราะอะไร
29. ในการร่วมเพศแต่ละครั้งจำเป็นหรือไม่ว่าผู้ชายพึงกระทำให้ผู้หญิงถึงจุดสุดยอด และท่านมีวิธีการสังเกตการถึงจุดสุดยอดของผู้หญิงอย่างไร
30. การกอดจูบ ลูบ คลำ ของชายหญิง มีแนวโน้มเพียงใดที่จะนำไปสู่การร่วมเพศแบบสอดใส่
31. การเล้าโลมมีความจำเป็นต่อการร่วมเพศหรือไม่ หากมีควรปฏิบัติอย่างไร
32. ท่านทราบได้อย่างไรว่าผู้หญิงมีความต้องการทางเพศหรือเกิดความกำหนัดแล้ว
33. นิยามหรือคำจำกัดความของ "การถึงจุดสุดยอด"
34. ปกติท่านจะร่วมเพศในเวลา สถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างไร
35. ท่านใช้เวลาประมาณเท่าใดในการร่วมเพศแต่ละครั้ง

36. ก่อนการร่วมเพศท่านและคู่นอนอาบน้ำหรือไม่ และหลังจากการร่วมเพศท่านและคู่นอนต้องชำระล้างหรือทำความสะอาดอวัยวะเพศหรือไม่

37. ท่านเคยสำเร็จความใคร่ให้ผู้หญิงโดยไม่มีการสอดใส่อวัยวะเพศหรือไม่ หากเคยทำอย่างไร

38. ท่านเคยจูบ ดูด หรือเลีย อวัยวะส่วนใดของผู้หญิงหรือไม่ ท่านคิดว่าพฤติกรรมดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการมีเพศสัมพันธ์ เพียงใด เพราะอะไร

39. ท่านเคยให้ผู้หญิงสำเร็จความใคร่ด้วยปาก(Oral Sex)แก่ท่านหรือไม่ และรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

40. ท่านเคยสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น ความต้องการทางเพศ ท่าทางในการร่วมเพศ กับคู่นอนหรือคนรักหรือไม่ หากเคยทำอย่างไร

41. ท่านเคยร่วมเพศท่าใดบ้าง ท่าใดที่ท่านชอบและท่าใดที่คู่นอนท่านชอบ

42. นอกจากการร่วมเพศโดยใช้ร่างกายและการสอดใส่อวัยวะเพศแล้ว ท่านเคยใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือ อื่นใดประกอบการร่วมเพศหรือสำเร็จความใคร่ให้ตนเองหรือคู่นอนหรือไม่ ถ้าเคย ท่านใช้อะไรบ้าง

43. ท่านเคยร่วมเพศทางเวจเมรูด (ทวาร-ประตูหลัง)หรือไม่ และรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

44. ท่านเคยมีเพศสัมพันธ์หมู่หรือไม่ และรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

45. ท่านเคยร่วมเพศโดยมีผู้อื่นดูอยู่หรือไม่ ถ้าเคย ท่านรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

46. ท่านเคยดูผู้อื่นร่วมเพศหรือไม่ ถ้าเคย ท่านรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

47. ท่านเคยร่วมเพศขณะที่คูของท่านมีประจำเดือนหรือไม่ และรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

48. เสี่ยงร้องของผู้หญิงขณะที่มีการร่วมเพศ หมายถึงอะไร ท่านรู้สึกอย่างไรต่อการส่งเสียงร้องของผู้หญิงขณะที่มีการร่วมเพศ

49. ท่านเคยร่วมเพศขณะที่คูของท่านตั้งครรภ์หรือไม่ และรู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนี้

50. ท่านเคยใช้ยาหรือสารใดๆ ในการกระตุ้นเร้าอารมณ์ทางเพศหรือไม่ ถ้าเคย ใช้เมื่อใด และคิดว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด

51. ท่านเคยใช้ยาหรือสารใดๆ ตลอดจนอาหารที่ท่านคิดว่าช่วยบำรุงสมรรถภาพทางเพศหรือไม่ ถ้าเคยใช้อะไร เมื่อใด และอย่างไร

52. การมีเพศสัมพันธ์ต้องสวมถุงยางอนามัยทุกครั้งหรือไม่ เมื่อใดที่ท่านคิดว่าควรสวม และรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องสวมถุงยางอนามัยขณะมีเพศสัมพันธ์

53. ท่านคิดว่าการคุมกำเนิดควรเป็นภาระหน้าที่ของเพศใดมากที่สุด

54. ท่านเคยใช้วิธีการคุมกำเนิดหรือไม่ วิธีใดบ้างที่ท่านใช้ และวิธีใดที่ท่านใช้บ่อยที่สุด

55. ถ้าท่านมีบุตร ท่านต้องการได้บุตรสาวหรือบุตรชาย และจำนวนเท่าใด

56. ท่านเคยเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือไม่ โรคใดที่ท่านคิดว่าร้ายแรงน้อยที่สุด และร้ายแรงมากที่สุด

57. ท่านเคยซื้อบริการทางเพศ หรือเสนอล้างของแลกเปลี่ยนเพื่อการมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ ถ้าเคยบ่อยเพียงใด ใช้เงินสูงสุดและต่ำสุดประมาณเท่าใดต่อครั้ง

58. ท่านคิดว่าเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทันสมัยส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเพศของคนในสังคมหรือไม่ อย่างไร

59. ท่านเคยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้นเรื่องทางเพศหรือไม่ ถ้าเคยใช้เพื่อเรื่องใดบ้าง และเรื่องใดมากที่สุด

60. ท่านเคยเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศจากบุคคลอื่นหรือไม่ ถ้าเคย จากใคร และพฤติกรรมใดบ้างที่ท่านเลียนแบบ

อนึ่ง แนวคำถามสัมภาษณ์ที่เขียนให้ท่านทราบนี้ เป็นแนวคำถามหลัก ซึ่งอาจมีคำถามรองเพิ่มเติมจากการพูดคุยด้วย อย่างไรก็ตาม ท่านสามารถส่งวนสิทธิ์ในการที่จะตอบหรือไม่ตอบคำถามใดก็ได้ตามที่ท่านเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

(นายเจตน์ คุชฤทธิ์)

ผู้วิจัย